

HOLE kommune

OOF har ryddet og merket
stier i Marka i 50 år.
DU ER VEL MEDLEM?
Oslo og Omegn Viltforening

Kongens Utsikt 1,5
Sørsetra 4
Sollihøgda 12

KONGSBUENA

INNHALDSFORTEGNELSE

1	Vedtak.....	5
2	Oppsummering.....	6
2.1	Satsninger i budsjett 2018 og økonomiplanperioden 2018-2021	7
2.1.1	Adminstrasjon og fellesutgifter	7
2.1.2	Skole	7
2.1.3	Barnehage.....	7
2.1.4	Helse	7
2.1.5	NAV Hole.....	7
2.1.6	Pleie, rehabilitering og omsorg.....	7
2.1.7	Tiltak for funksjonshemmede.....	8
2.1.8	Samfunnsutvikling	8
2.1.9	Kultur og fritid.....	8
2.2	Status og prognose 2017	8
2.3	Mål om stabil og bærekraftig økonomisk utvikling	9
2.3.1	Målstyring.....	9
2.3.2	Bygge opp buffer – bærekraftig økonomi	9
2.3.3	Investeringsbehov - strukturelle endringer - nye utfordringer for økonomien	9
2.4	Styre etter kvalitet og resultat	9
3	Status	10
3.1	Kommunens finansielle situasjon	10
3.1.1	Netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter	10
3.1.2	Disposisjonsfond i % av brutto driftsinntekter	11
3.1.3	Netto lånegjeld i % av brutto driftsinntekter	12
3.2	Kostnadsutviklingen.....	13

3.3	Kvalitet på tjenestene	15
3.4	Status og prognose for 2017	15
4	Utfordringer i økonomiplanperioden	16
4.1	Befolkningsvekst og vekst i målgrupper	16
4.2	Noen konkrete vekstutfordringer	17
4.2.1	Morgendagens utfordringer – nye muligheter og løsninger	17
4.2.2	Skole og barnehage	17
4.2.3	Behovet for kommunale boliger	17
4.2.4	Folkehelse	18
4.2.5	Samhandlingsreformen	19
4.2.6	Innovasjon og ny praksis til brukernes beste	20
4.3	Andre utfordringer	20
4.3.1	Kompetanse/-rekruttere og beholde	20
4.3.2	Sykefravær	21
4.3.3	Beredskap	21
4.4	Økonomisk tilpasning og bærekraft	21
5	Budsjettprosessen	23
6	Kommunens styringssystemer	24
6.1	"Holemodellen"	24
6.2	Kommuneplanmelding/årsmelding	25
6.3	Årshjul	25
7	Økonomiske rammebetingelser	26
7.1	Statsbudsjettet	26
7.2	Driftsbudsjettet	26
7.2.1	Økonomiske oversikter drift	26
7.2.2	Sentrale inntekter / frie inntekter	28
7.2.3	Eiendomsskatt	28

7.2.4	Andre generelle statstilskudd – sentrale inntekter	28
7.2.5	Finansinntekter og - utgifter.....	28
7.2.6	Inndekning av akkumulert underskudd.....	29
7.3	Lånegjeld til investeringer.....	30
7.4	Fondsbeholdning	30
8	Drift av kommunens tjenester.....	31
8.1	Politisk vedtatte strategier for å nå mål	32
8.2	Administrasjon og fellesutgifter.....	33
8.3	Skole.....	35
8.4	Barnehage	39
8.5	Helse inkl KPPT	43
8.6	NAV Hole.....	48
8.7	Pleie, rehabilitering og omsorg.....	51
8.8	Tiltak for Funksjonshemmede (TFF).....	56
8.9	Samfunnsutvikling.....	61
8.10	Kultur og fritid.....	66
8.10.1	Kirken	69
9	Strategisk samarbeid, eierskap og prosjekter	72
9.1	Interkommunale samarbeid	72
9.2	Eierinteresser	72
10	Investeringsplan 2018-2021	73
11	Kommunale gebyrer	76

1 Vedtak

1. Skattøret for 2018 fastsettes til den høyeste lovlige sats i henhold til Stortingets vedtak.
2. Økonomiplanens første år gjelder som årsbudsjett for 2018.
3. Årsbudsjett 2018 og økonomiplan 2018-2021 vedtas som det fremgår av kap 7.2.1 budsjettskjema 1a og 1b drift. Rammene gis som netto utgiftsramme, dvs. etter fradrag av de inntekter og innbetalinger som er direkte henførbart til rammeområdet.
4. Eiendomsskatt:
 - Det legges opp til å videreføre eiendomsskatt på boliger og fritidseiendommer med laveste sats (2 promille) og bunnfradrag på kroner 400.000 i 2018.
 - Eiendomsskatt på næring og andre bygg innføres ikke i 2018.
 - Eiendomsskatten fjernes fra 2019
5. Kommunale avgifter og gebyrer vedtas i tråd med budsjettdokumentet kap 11 Kommunale gebyrer.
6. Hole kommune opphever kommunens tidligere vedtak om husleiereduksjon for trygde og omsorgsboliger, herved at det for 2018 likebehandles med sats på 35%.
7. Hole kommune melder seg ut av Gjøvikregionen Hadeland Ringerike reiseliv.
8. Rådmannen har fullmakt til å fordele avsetningen til lønnsoppgjøret på tjenesteområdene med kr 9.285.000 inkl sosiale utgifter.
9. Investeringsbudsjettet vedtas med brutto investeringsutgift på kr 8.622.000 fordelt med kr 5.872.000 på ikke-rentable investeringer og kr 2.750.000 på rentable investeringer. Investeringsbudsjettet er bindende på investeringsprosjekt og planlagt finansiering.
10. For finansiering av investeringsbudsjettet for 2018 vedtas følgende låneopptak forutsatt fylkesmannens godkjenning:
 - a. Låneopptak til investeringer med inntil kr. 7.447.000.
 - b. Avdrag betales i hht ordinær nedbetalingsplan for det enkelte lån.
 - c. Serielån.
 - d. Rådmannen gis fullmakt til å velge finansieringskilde og akseptere lånevilkår jf. finansreglementet.

2 Oppsummering

Rådmannens forslag til årsbudsjett 2018 og økonomiplan 2018- 2021 har fokus på å opparbeide handlingsrom og ruste kommunen for fremtiden.

I budsjettet for 2018 viderefører Hole kommune stramme driftsrammer for å opparbeide handlingsrom til fremtidige investeringer. Rådmannen legger vekt på at tjenestetilbudet fortsatt skal være godt og forutsigbart.

I 2018 er målet at kommunen setter av en buffer på 9,8 mill. kroner (2 % av driftsinntektene), slik at vi får handlingsrom til blant annet større investeringer. Økonomiplanen for de neste fire årene er innrettet på å møte behovet for en større ungdomsskole, ny barnehage, utvidelse av kirkegården, betydelig oppgradering av kommunale veier og veilys, nye vann- og avløpsledninger samt utvikling av velferdsteknologiske tjenester.

Rådmannen foreslår et brutto driftsbudsjett i 2018 på 487 mill. kroner, og et netto driftsresultat på 5,2 mill. kroner. Budsjettet øker med om lag 7 mill. kr. i forhold til 2017. Økte skatteinntekter er det største bidraget til inntektsøkningen.

Næringsutvikling

Hole kommune vil fremover øke satsningen på næringsutvikling, blant annet for å møte mulighetene som kommer med Ringeriksbanen og ny E16. Ringerike Utvikling er vår forlengede arm når det gjelder å øke verdiskapningen i kommunen og regionen. Kommunen har også invitert lokalt næringsliv til møter for å styrke dialogen, og for å avklare hva kommunen må gjøre for å bli en bedre tilrettelegger.

Hovedutfordringer

Utbygging av Ringeriksbanen og ny E16 gir store muligheter og noen utfordringer for kommunen. Gode planer er en forutsetning for at kommunen kan styres i ønsket retning. Fremover vil de tekniske områdene inkludert plan, byggesak og oppmåling, være de tjenesteområdene som først møter vekstutfordringene, gjennom ansvaret for tilrettelegging og saksbehandling.

Organisasjonen har over tid vært, og er fortsatt i omstilling. Dette fører til økt sårbarhet for å takle akutte hendelser og behov, og reduserer fleksibiliteten i driften. Det er en viktig ledersatsing at medarbeiderne opprettholder motivasjon og engasjement framover.

Spesielle satsninger

Kommunen ønsker å legge til rette for en langsiktig og klok vekst- og utviklingsstrategi som følge av ny E16 og Ringeriksbanen. Ved å styrke plankapasiteten og planarbeidet vil kommunen arbeide for god bokvalitet for alle.

Rådmannen foreslår også å styrke området velferdsteknologi med kompetanseheving, utprøving av blant annet medikamentdispensere, digitalt tilsyn og digital konsultasjon med totalt 3 mill. kr.

Det kommunale veinettet oppgraderes med totalt 4 mill. kr. Dette er en betydelig forbedring fra tidligere år.

Kirken får totalt 5 mill. kroner til investeringer i jordvarme samt utvidelse av kirkegården.

2.1 Satsninger i budsjett 2018 og økonomiplanperioden 2018-2021

Her følger de store linjene for prioriteringer som angår innbyggernes hverdag, samt foreslåtte priser på tjenestene:

2.1.1 Adminstrasjon og fellesutgifter

Adminstrasjonen skal fortsatt vektlegge tiltak for kostnadseffektiv drift gjennom motiverte medarbeidere, godt lederskap og gode omstillings- og effektiviseringsprosesser. Det er i forslag til budsjett og økonomiplan satt av midler til informasjonsteknologi som vil kunne bidra til ytterligere effektiviseringer.

2.1.2 Skole

Arbeidet med en helhetlig oppvekststruktur er prioritert, og midler til utvidelse av ungdomsskolen ligger i investeringsbudsjettet med 60 mill. kr i 2021.

Barn og unge med spesielle behov er økende, og stramme driftsrammer gjør det utfordrende å møte sammensatte behov. Men, det skal etableres en egen enhet på en av skolene som vil styrke opplæringen for barn med store og sammensatte behov.

SFO- plass følger prisvekst på 2,4 %.

2.1.3 Barnehage

Hole har en høy barnehagedekning. Holebarnehagene arbeider med ulike prosjekter som gir kvalitet i arbeidet med barn og barns utvikling. Prosjektet "grønne tanker – glade barn", er et forebyggende tiltak som kan være til hjelp for alle barn for å takle vanskelige situasjoner og ubehagelige følelser tidlig i livet. Prosjektet ble innført i fjor og gir resultater, slik at arbeidet fortsetter i 2018.

En ny og moderne barnehage ligger i investeringsplanen i 2021 med 56 mill. kr.

Pris på barnehageplass følger makspris i statsbudsjettet, foreslått til 2.910 kr.

2.1.4 Helse

Befolkningsveksten i kommunen fører til mer komplekse helsebehov, herunder økende psykososiale utfordringer. For å møte dette er forebyggende arbeid viktig. Vi opprettholder satsning på helsestasjon og skolehelsetjenesten. Psykisk helse, livsmestring og avdekking av vold og seksuelle overgrep er også prioritert. Avdelingen jobber for å styrke det allmenpedagogiske perspektivet slik at flere barn favnes i den ordinære opplæringen.

2.1.5 NAV Hole

Barn som utsettes for omsorgssvikt i tidlig alder får ofte problemer senere i livet. Det er derfor viktig å arbeide med forebyggende tiltak.

I 2017 ble det etablert en døgnåpen barnevernsvakt i samarbeid med seks kommuner. Dette tiltaket fortsetter i 2018.

2.1.6 Pleie, rehabilitering og omsorg

Kommunen vil styrke demensomsorgen for hjemmeboende i tråd med Demensplan 2040. I 2018 styrkes funksjonen demenskoordinator, og sammen med egne arbeidslag i hjemmetjenesten vil

oppfølgingen av hjemmeboende demente forbedres. Kommunen satser innen velferdsteknologi, og vil i samarbeid med andre kommuner søke om deltakelse i et nasjonalt implementeringsprogram.

Konseptet for livsgledehem utvides og utvikles.

2.1.7 Tiltak for funksjonshemmede

Kommunen opplever et økende behov for tjenester til familier med barn og unge som trenger hjelp og avlastning. Pr. i dag har ikke kommunen egnede lokaler for å møte kravene til lekeplasser og aktivitetsrom. Vi arbeider med å finne løsninger som møter kravene til lekeplass og aktivitetsrom i eksisterende boligmasse.

Gjennom Thon -stiftelsen er kommunen etter søknad tilkjent kr 300 000 til å anlegge lekeplass ved sykehjemmet. Dette arbeidet igangsettes våren 2018.

2.1.8 Samfunnsutvikling

Kommunens byggesaksavdeling deltok i regionens innovasjonsprosjekt - "Innovasjonsløft" i 2017. En rekke forbedringer er utført som nye hjemmesider, bedre tilgjengelighet på saksbehandlere og større forutsigbarhet i saksbehandlingen. I 2018 skal arbeidet med rullering av kommuneplanen ferdigstilles slik at vi har et verktøy som er basert på dagens rammebetingelser. Med dette og flere andre tiltak skal vi oppfattes som en "JA"- kommune blant innbyggere og utbyggere.

Kommunen vil investere i å legge nye vann- og avløpsledninger, samt oppgradere infrastrukturen med 5 mill. kr i løpet av de neste fire årene. En revidert VA-plan vil også styre investeringene på området fremover.

2.1.9 Kultur og fritid

Tilskudd til de regionale kultur- og fritidstilbudene som Buskerudmuseene, Ringerike kultursenter og flerbrukshallen Hønefoss Arena videreføres. I tillegg videreføres tilskudd til lokale lag og foreninger innen velferd, kultur og idrett.

Bibliotek og kulturskole videreføres med et nøkternt budsjett.

Kulturopplevelser i skolen skjer gjennom tilbud i den kulturelle skolesekken, og tilsvarende til eldre gjennom den kulturelle spaserstokken.

Prisen for en plass i kulturskolen vil koste kr. 1650 pr. halvår fra høsten 2018.

2.2 Status og prognose 2017

Resultater for 2016 viser at kommunen fra 2013 til 2016 har forbedret kostnadsforskjellen i forhold til sammenlignbare kommuner med hele 39 mill. kr. Vi har fortsatt god kvalitet på tjenestene og er i 2017 på 13. plass i Kommunebarometeret.

Samtidig har det vært få klagesaker og fraværet blant medarbeidere var på 6,6% i 2016, noe som var lavere enn året før og lavere enn snittet for kommunene.

Regulert budsjett 2017 tilsier inndekning av resterende akkumulerte underskudd med 30,177 mill kr.

2.3 Mål om stabil og bærekraftig økonomisk utvikling

2.3.1 Målstyring

- Kommunen har i 2016 og 2017 hatt god nytte av deltagelse i KS Utviklingsnettverk. Nettverket har som formål å bistå kommunene i å gjenskape økonomisk balanse og styre på resultat og kvalitet. Nettverket bygger på gode erfaringer med effektiviseringsnettverk generelt og erfaringer fra tidligere ROBEM-nettverk spesielt.
- Endring av styringssystem innebærer å legge til rette for at kommunestyret kan styre på kvalitet og resultat framfor rammestyring.
- Kommunenes plansystem er viktig som styringsverktøy. For å kunne styre på kvalitet og resultat, må mål som fastsettes og resultater som forventes oppnådd, ha basis i de til enhver tid gjeldende planer.

2.3.2 Bygge opp buffer – bærekraftig økonomi

Kommunestyrets vedtak om inndekning av akkumulert underskudd i regnskapsåret 2017 vil gi mulighet til å begynne å sette av til disposisjonsfond og bygge opp buffer til å tåle uforutsette utgifter og sviktende inntekter.

- Det er et mål å avsette 2% av budsjetterte brutto driftsinntekter til disposisjonsfond årlig.
- Det er et mål å ha et disposisjonsfond på 10% av brutto driftsinntekter (minimum 40 mill. kr)
- Det er et mål å betale låneavdrag fullt ut i henhold til nedbetalingsplan for det enkelte lån, dvs ikke tilpasse låneavdragene til minimumskravet i Kommuneloven §50 nr 7.
- Det er et mål å ha langsiktig gjeld på forsvarlig nivå i forhold til driftsinntektene

2.3.3 Investeringsbehov - strukturelle endringer - nye utfordringer for økonomien

Innenfor en rekke områder må det investeres i nye og mer funksjonelle bygninger for å kunne ta driften ytterligere ned. Investeringer som finansieres med låneopptak genererer nye utgifter i driftsregnskapet i form av renter og avdrag. Det betyr at før vi kan ta store kostnadskrevennde investeringer så må driften ned for å oppnå handlingsrom til å kunne tåle økning i rente- og avdragsutgifter.

I tillegg er det nødvendig å bygge opp en buffer for å kunne takle uforutsette utgifter og sviktende inntekter.

2.4 Styre etter kvalitet og resultat

Budsjettet er utarbeidet på bakgrunn av funn og analyser som ligger til grunn i KOSTRA- tall og eksterne evalueringer, mht. hvilke handlingsrom som finnes på tjenestoområdene. Kommunens mål er at tjenestekvalitet og resultater skal være styrende for hvordan vi bruker ressursene.

3 Status

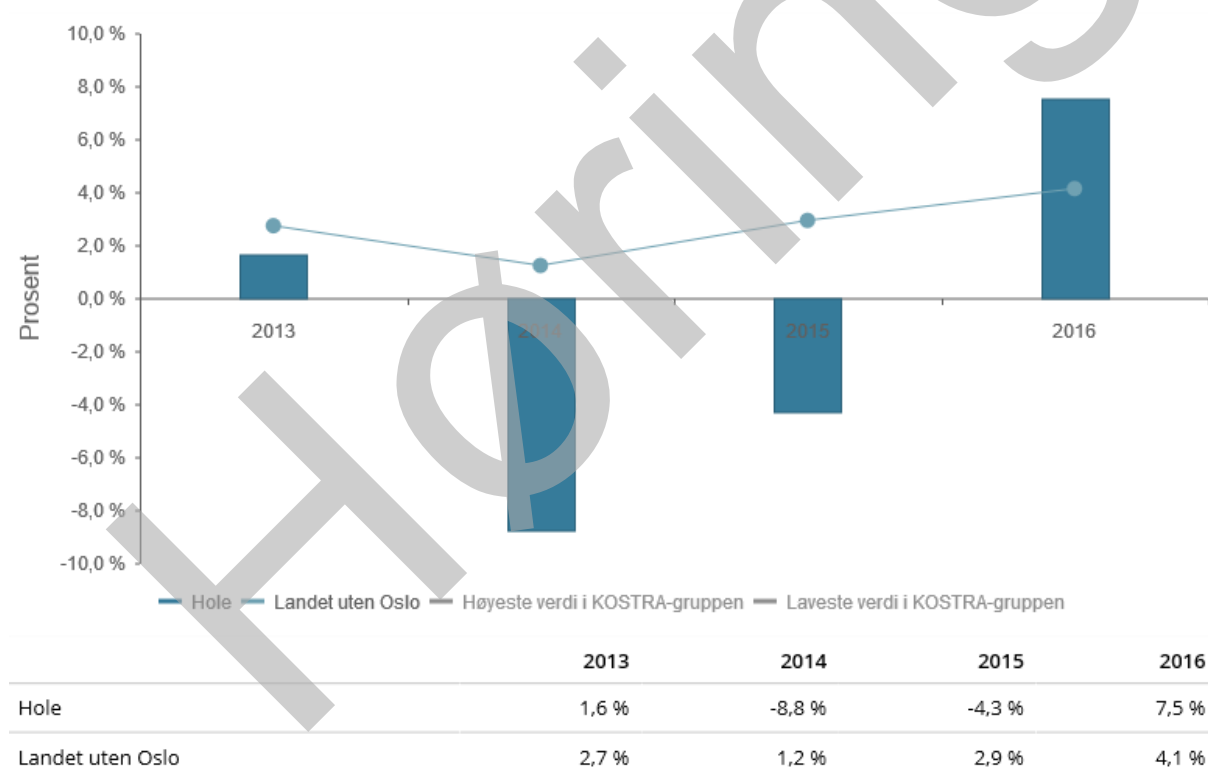
3.1 Kommunens finansielle situasjon

Fra fylkesmannens tilstandsrapport fremgår at kommuner med lite bærekraftig økonomi kjennetegnes ved

- lave eller ingen frie tilgjengelige midler, dvs disposisjonsfond under 5 prosent av driftsinntektene.
- et netto driftsresultat under 1,75% av driftsinntektene og
- en gjeldsbelastning over 75% av driftsinntektene.

3.1.1 Netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter

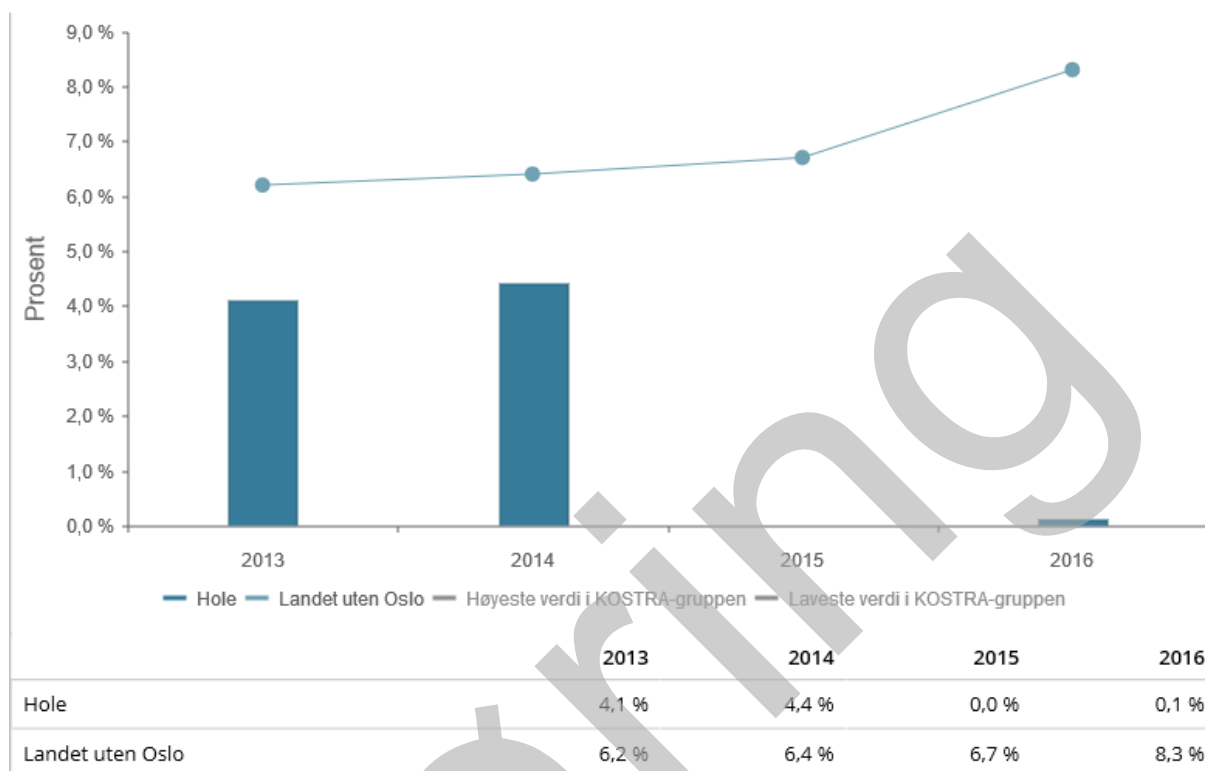
Netto driftsresultat er hovedindikator for mål på økonomisk balanse. Netto driftsresultat viser driftsoverskudd etter at renter og avdrag er betalt, og er et uttrykk for hva kommunen sitter igjen med til netto avsetninger og investeringer.

Netto driftsresultat i kommunekonsernet utgjorde 7,5 prosent av driftsinntektene i Hole i 2016. Det er over bransjenormen på 2 prosent. 2016 er det beste året kommunene har hatt siden 2006 når det gjelder driftsresultater.

3.1.2 Disposisjonsfond i % av brutto driftsinntekter

Disposisjonsfond er oppsparte midler som fritt kan benyttes til finansiering både i drifts- og investeringsregnskapet.

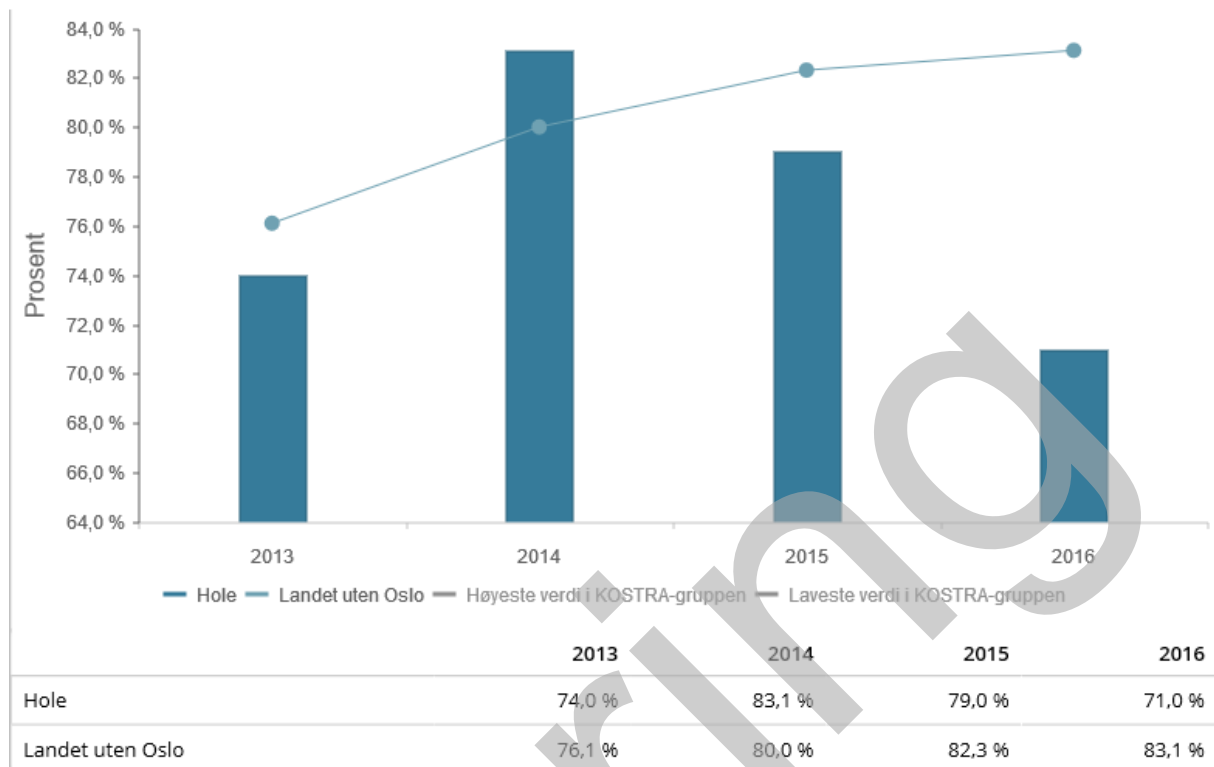
Disposisjonsfondet er kommunens reserver for å dekke uforutsette utgifter og sviktende inntekter. Det bør utgjøre 10% av driftsinntektene.

Hole hadde et disposisjonsfond på 0,1 prosent pr 31.12.2016. Det er et meget lavt resultat på landsbasis. Det er lavt i forhold til kommunegruppen. Gjennomsnittet i Kommunegruppe 8 er 8 prosent. Hole er lavest blant sammenligningskommunene.

Hole kommune har pr i dag, etter disponering av regnskapsmessig mindreforbruk (overskudd) i 2017 et disposisjonsfond på 2,6 mill kr.

I økonomiplanen er det lagt opp til å starte gjenoppbygging av disposisjonsfondet med avsetning tilsvarende 2% av brutto driftsinntekter årlig.

3.1.3 Netto lånegjeld i % av brutto driftsinntekter

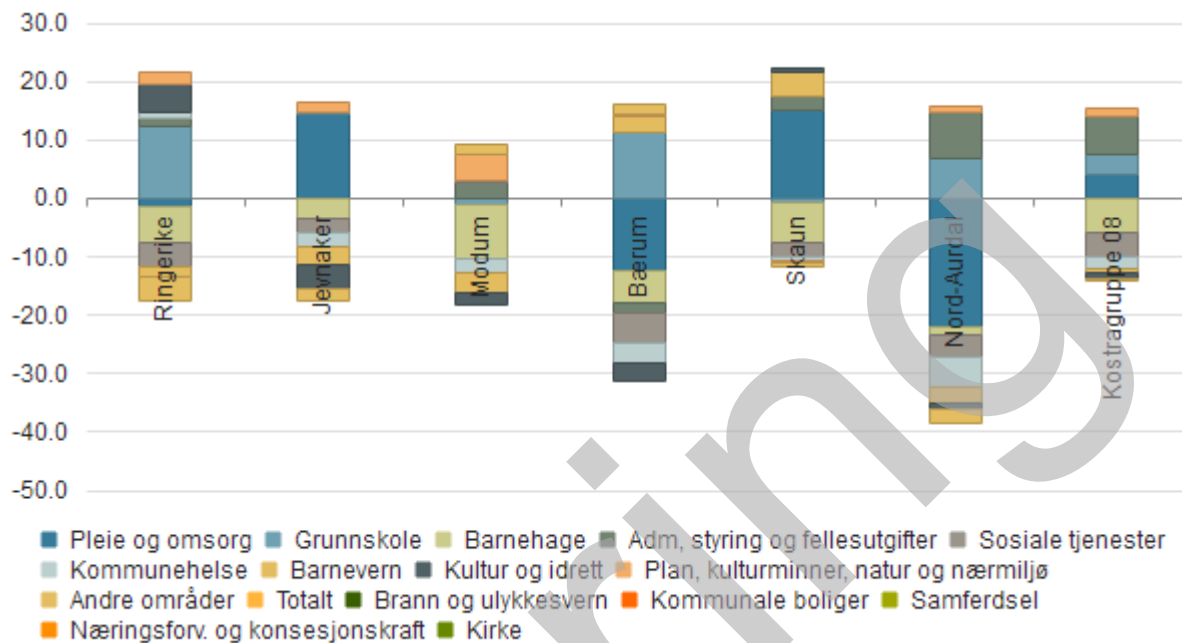
Netto lånegjeld bør holdes under kontroll for å unngå for stor renterisiko, spesielt i tider med lave renter. Netto lånegjeld bør helst være under 50 prosent av årlige driftsinntekter.

Hole har mer lånegjeld enn anbefalt. Netto lånegjeld i konsernet er 71 prosent av driftsinntektene i 2016. Lånegjelden (gjeldsgraden) har minket de siste fire årene.

3.2 Kostnadsutviklingen

Kommunestyret fikk på Plan- og perspektivkonferansen i juni presentasjon av en økonomisk analyse utarbeidet av Framsikt der en sammenlignet behovskorrigerte netto driftsutgifter i Hole 2016 med andre kommuner.

Oversikt innsparingsmulighet ift sammenligningskommuner (mill. kr):

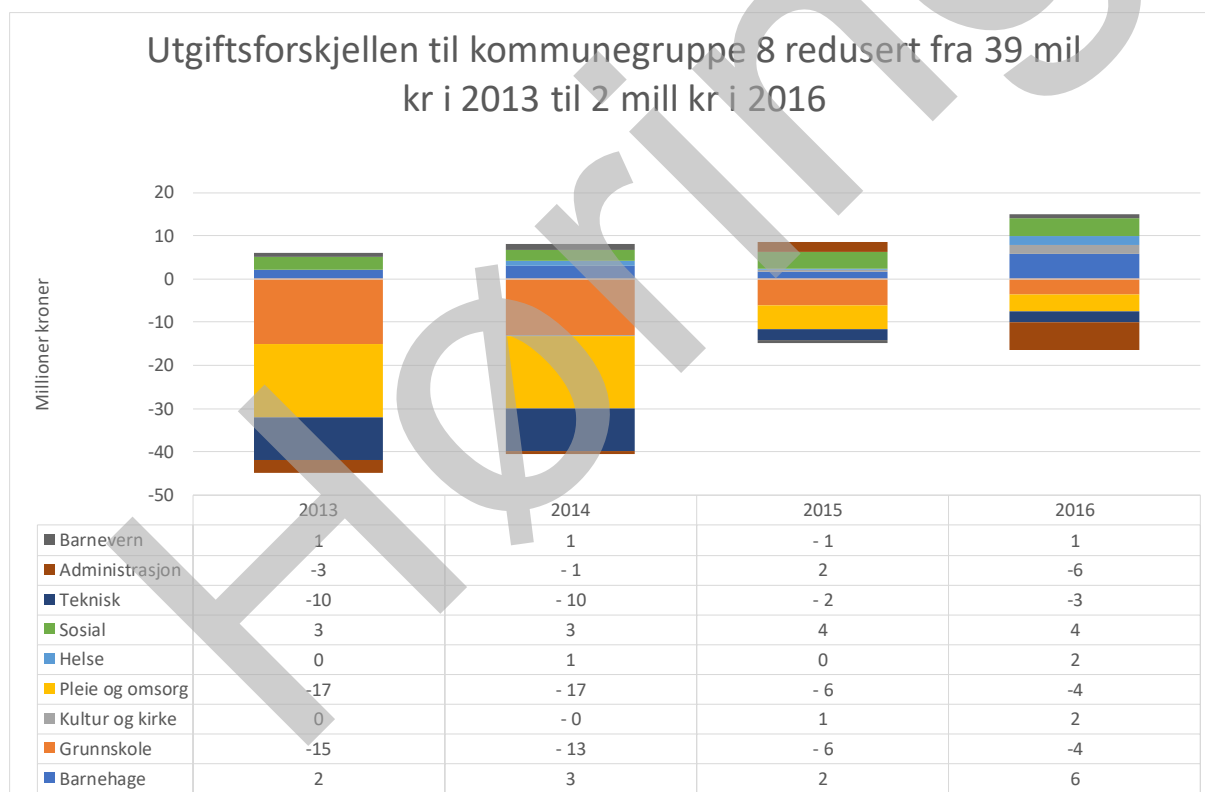

	Ringerike	Jevnaker	Modum	Bærum	Skaun	Nord-Aurdal	Kostragruppe 08
Pleie og omsorg	-1,3	14,5	-0,1	-12,5	15,2	-22,1	4,0
Grunnskole	12,4	0,4	-1,0	11,2	-0,8	6,7	3,6
Barnehage	-6,3	-3,5	-9,2	-5,4	-6,7	-1,1	-5,8
Adm, styring og fellesutgifter	1,4	-0,1	2,8	-1,6	2,2	8,1	6,3
Sosiale tjenester	-4,1	-2,1	0,1	-5,2	-2,5	-3,8	-4,2
Kommunehelse	0,9	-2,5	-2,4	-3,6	-0,6	-5,1	-2,1
Barnevern	-1,7	-3,1	-3,6	2,7	4,3	-2,8	-0,8
Kultur og idrett	4,9	-4,2	-2,1	-3,0	0,4	-1,1	-0,8
Plan, kulturminner, natur og nærmiljø	2,0	1,7	4,5	0,5	-0,3	1,0	1,6
Andre områder	-4,3	-2,1	1,7	1,6	-0,9	-2,4	-0,4
Brann og ulykkesvern	0,7	1,4	2,9	2,0	3,6	-1,0	1,6
Kommunale boliger	-2,7	2,6	2,4	1,8	0,0	-0,8	0,0
Samferdsel	1,3	-3,0	-1,2	0,4	-2,8	-2,2	-0,6
Næringsforv. og konsesjonskraft	-0,7	-1,0	-0,3	-1,1	-1,0	3,9	-0,1
Kirke	-2,9	-2,0	-2,2	-1,4	-0,7	-2,2	-1,2
Totalt	3,9	-1,1	-9,2	-15,4	10,5	-22,6	1,5

Figuren over viser kostnadsforskjeller mellom Hole og andre kommuner i millioner kroner. Vi ser hvor mye Hole kan spare ved å drive med samme kostnadsnivå som de andre kommunene. Samlede behovskorrigererte netto driftsutgifter var 1,5 millioner kroner høyere enn gjennomsnittet i Kommunegruppe 8 i 2016. Hole drev tjenestene 10,5 millioner kroner dyrere enn Skaun og 3,9 mill kroner dyrere enn Ringerike. Figuren viser også hvilke tjenester som drives dyrt og billig sammenlignet med Kommunegruppe 8 og de andre kommunene. I forhold til kommunegruppen bruker Hole mer penger på disse tjenestene: PLO (4 mill), grunnskole (4 mill), adm (6 mill), plan/byggesak (2 mill) og brann (2 mill). Utgiftene er lavere innenfor barnehage (6 mill), sosial (4 mill), helse (2 mill), barnevern (1 mill), samferdsel (1 mill), kultur (1 mill) og kirke (1 mill).

Kostnadsnivået i Hole er redusert kraftig siden 2013, sammenlignet med gjennomsnittet i kommunegruppe 8. I 2013 var kostnadene i Hole 39 millioner kroner høyere enn gjennomsnittet i kommunegruppe 8, ifølge beregninger gjort av Agenda Kaupang. I 2016 er utgiftene i Hole bare 2 millioner kroner høyere, ifølge Framsikt-analysen. Metodene i de to analysene er tilnærmet lik.

Figuren under viser hvor mye utgiftene i Hole ville øke med kostnadsnivået i kostragruppe 8 i årene 2013-2016.

Figuren over viser at kostnadsnivået har sunket innenfor alle tjenester utenom administrasjon, sammenlignet med gjennomsnittet i kommunegruppe 8. Utgiftene har sunket mest innenfor grunnskole, PLO og teknisk.

Det er tidligere ført stillinger på KOSTRA funksjon 120(administrasjon) som ikke hører hjemme der, dette er rettet fra 2017 jf. retningslinjer i KOSTRA veileder og praksis i sammenlignbare kommuner.

3.3 Kvalitet på tjenestene

Kommunebarometeret utarbeides årlig av Kommunal Rapport og er en sammenlikning av landets kommuner, basert på 141 nøkkeltall innen 12 ulike sektorer. Hensikten er å gi beslutningstakere – særlig lokalpolitikere – en lettfattlig og tilgjengelig oversikt over hvordan kommunene drives.

Hole havner på en 13. plass i Kommunebarometeret 2017 fra Kommunal Rapport. Da har vi korrigert plasseringen med hensyn til økonomiske rammebetingelser. Kommunen havner helt i toppen av totaltabellen. Ser vi bare på nøkkeltallene og ignorerer økonomiske forutsetninger, er kommunen på en 26. plass. Nøkkeltallene er samlet sett meget gode målt mot resten av landet.

Hole er helt i toppsjiktet innen vann, avløp og renovasjon og grunnskole. Kommunen er også inne på Topp 100-lista hva gjelder barnevern og enhetskostnader.

Kommunen har sine svakeste plasseringer innen kultur (328. plass) og barnehage (316. plass).

Kommunal Rapport gjør noen endringer i metoden hvert år. Nye og bedre nøkkeltall kommer til, mens andre fjernes. Dette påvirker kommunen. Det er i tillegg viktig å huske at mange ting ikke blir målt. En god plassering et enkelt år kan skyldes tilfeldigheter - på samme måte som en dårlig plassering. Likevel: I hovedsak vil kommuner som ligger langt nede på en tabell, som regel ha en del å lære av kommunene som er i toppen av den samme tabellen.

3.4 Status og prognose for 2017

Økonomirapporteringen pr 2. tertial viser en årsprognose på merforbruk på 2,6 mill kr. Slår prognosen til må det i hht regnskapsforskriften gjennomføres regnskapsmessige strykninger før regnskapet avlegges. Det første som vil bli gjenstand for strykninger er budsjettert avsetning til disposisjonsfond med inntil 2,6 mill kr. Dersom strykning av avsetning disposisjonsfond ikke er nok til å oppnå regnskapsmessig balanse, så må regnskapet bringes i balanse ved å (delvis) stryke inndekning av akkumulert merforbruk.

Mål for 2017 er å dekke inn rest akkumulert underskudd med 30,177 mill kr slik at vi etter behandling av årsregnskapet 2017 formelt kommer ut av ROBEK.

Det vil være usikkerhet rundt det endelige regnskapsresultatet helt frem til regnskapet avlegges 15. februar 2018.

4 utfordringer i økonomiplanperioden

4.1 Befolkningsvekst og vekst i målgrupper

Vekst i andelen av eldre over 80 år, betyr et økende press på tjenester. Sykehjems plass er - etter ekstern kjøp av spesialplass - den dyreste tjenesten i omsorgstrappa. Plass på sykehjem skal tildeles pasienter med et omfattende, døgkontinuerlig behov for bistand og hjelp

Befolkningen i Norge lever lenger enn før. I takt med økende levealder øker også antallet demente. Demens er en kronisk, dødelig sykdom med et tidsforløp på ca 10 -12 år. I gjennomsnitt vil de siste 3-4 årene i sykdomsforløpet kreve institusjonsplass eller tilsvarende. Pr nå har rundt 80% av pasientene på sykehjemmet en demensdiagnose.

For at flest mulig skal kunne bo lengst mulig i eget hjem, er det viktig at tjenester som hjemmesykepleie, korttidsopphold, hverdagsrehabilitering, ulike aktivitetstilbud, avlastning og ulike former for velferdsteknologi kan tilbys og tilpasses den enkeltes situasjon.

Forskning og erfaring viser at etablering av boliger og omsorgsboliger i umiddelbar nærhet til butikker og tjenester er en klar forutsetning for mestring i hverdagen. Omsorgssatsing er derfor også aktiv og bevisst boligetablering (jfr demensplan). Etablering av "demensvennlige boliger" fordrer en boligpolitikk med krav til utbyggere. Boligene må ligge tett slik at driften blir rasjonell og kvalitativt god. Boligene kan enten være selveiet eller kommunale.

Det er viktig at alle tiltak innen folkehelse, helse og omsorg støtter opp om målsettingen å kunne bo lengst mulig i eget hjem og oppleve trygghet og mestring.

Innen målgruppen barn og unge, øker andelen med diagnoser innen autismspekteret spesielt. Funksjonsnivået til disse barna varierer, men mange trenger både tilrettelegging og tett oppfølging gjennom årene i barnehage og skole. Som voksne vil de fortsatt være en risikogruppe hvor mange vil trenge spesiell tilrettelegging i hverdagen.

Psykiske lidelser er i dag en av de store helse- og samfunnsutfordringene i Norge og i vår kommune.

Omtrent halvparten av oss vil oppleve psykiske problemer i løpet av livet. Psykisk helse er valgt som Folkehelsestrategi i Hole kommune og handler om iverksetting av tiltak for hele befolkningen, jfr pkt om folkehelse.

4.2 Noen konkrete vekstutfordringer

4.2.1 Morgendagens utfordringer – nye muligheter og løsninger

Samhandlingsreformen og den nye Folkehelseloven har bl.a. satt ekstra fokus på forebygging framfor reparering i årene som kommer. Dette betyr tjenester i form av ulike nye tiltak og satsningsområder til innbyggere i Hole. Et eksempel er utvikling av velferdsteknologiske løsninger og muligheter. Slike løsninger kan bidra til å forenkle og gi økt livskvalitet til mennesker som er avhengig av bistand og hjelp for å få hverdagen til å fungere. Hole kommune er i gang med to prosjekter, hvorav det ene er et regionalt prosjekt som støttes økonomisk av Fylkesmannen. **Det lokale prosjektet** i år er nye sensorer på sykehjemmet, testing av medikamentdispensere, og oppstart av plan for innføring av velferdsteknologi.

Det regionale prosjektet handler om elektronisk samhandling over Helsenet, for senere å teste ut nettbasert konsultasjon. Videre vil omsorgstjenestene teste ut digitalt nattilsyn. I tillegg vil den regionale arbeidsgruppen forberede søknad om nasjonale midler til kompetanseheving.

Så langt er 3 medarbeidere utdannet innen dette feltet i Hole kommune.

Et annet eksempel er samspillet med frivillig sektor innen flere områder og på nye måter. Forskning viser at frivillig arbeid skaper bedre helse både hos giver og mottaker. Hole jobber med å videreutvikle kommunens Frivillighetspolitikk. Høsten 2017 er det planlagt gjennomført en konferanse med temaet frivillighet. Dette tiltaket er et ledd i utviklingen av en frivillighetspolitikk.

4.2.2 Skole og barnehage

For å sikre bærekraft framover, er det nødvendig å ha en struktur som sikrer god kvalitet og økonomisk lønnsom drift innen alle tjenesteområder. Utredning av økonomiske forskjeller i drift av to framfor tre barneskoler, viser at det er lønnsomt - både i forhold til drift og kvalitet – at antallet driftsenheter reduseres. Det samme er tilfellet for barnehagene.

Etablering av ny stor kommunal barnehage, utbygging av ungdomsskolen og bygging av ny skole som erstatning for Røyse og Vik, er framtidige investeringer innen oppvekstsektoren.

Nye befolkningsprognoser som tar inn i seg vekst, tilflytting og sannsynlig effekt av jernbane/E16, er et grunnleggende verktøy i planarbeidet framover.

Du bør bare se deg tilbake for å lære.....

4.2.3 Behovet for kommunale boliger

Mennesker med pleie- og omsorgsbehov, funksjonshemmede, mennesker med psykiske helseplager/ rusproblematikk og mennesker som har behov for ulike former for sosiale støtteordninger

Kommunen har behov for flere kommunale boliger, deriblant omsorgsboliger. De viktigste målgruppene er demente og yngre funksjonshemmede. Gruppene mennesker med psykiske lidelser og rusavhengige er også mennesker som er avhengige av bolig og bomiljøer som fremmer helse og mestring. Det samme gjelder mennesker som for kortere eller lengre tid har behov for sosiale

støttetiltak og ordninger.

Bo-veiledning er et aktuelt og nødvendig tiltak for mange i disse målgruppene.

Antall demente som er i behov av spesialiserte tjenester, øker raskere enn tidligere antatt. Det samme gjør antallet barn med ulike diagnoser innen autismespekteret med behov for avlastningstiltak. Vedtatte planer må derfor realiseres så snart det er mulig. Tomt i Vik sentrum, ervervet til formålet, vil kunne dekke det meste av omsorgsboligbehovet til de ulike målgruppene.

Etablering av jernbane, ny E 16 og at Hole kommune er i ROBEK, gjør det nødvendig å vurdere ulike modeller og muligheter knyttet til bygging og investering.

Det står til enhver tid flere personer på venteliste til kommunale boliger.

4.2.4 Folkehelse

Folkehelsearbeid er samfunnets innsats for å påvirke faktorer som

- *direkte eller indirekte fremmer befolkningens helse og trivsel*
- *forebygger psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse*
- *beskytter mot ytre helsetrusler*

I tillegg er folkehelsearbeid aktiviteter for å sikre en jevnere fordeling av faktorer som direkte eller indirekte påvirker helsen.

Grunnlagsdokumentet er basis for utarbeidelse av et styringsdokument for folkehelsestrategier og tiltak. Grunnlagsdokumentet ble ferdigstilt høsten 2016, og inneholder faktainformasjon fra mange ulike databaser. Grunnlagsdokumentet er utarbeidet gjennom en omfattende prosess hvor alle kommunale tjenesteområder har kommet med innspill og synspunkter. I tillegg har det vært medvirkning og involvering fra innbyggere og brukere.

I juni 2017 ble psykiske lidelser **politisk vedtatt som folkehelsestrategi for Hole**. Begrunnelsen for dette er at psykiske lidelser er i dag en av de store helse- og samfunnsutfordringene i Norge. Dette er tilfelle enten man måler i utbredelse, totale sykdomskostnader, samlet sykdomsbelastning, tapte arbeidsår eller kostnader til uføretrygd og sykefravær. Ingen sykdomsgruppe stjeler flere arbeidsår.

Halvparten av kostnadene skyldes depresjon og angstlidelser. Halvparten av disse lidelsene oppstår i barne- og ungdomsalder. Mellom 15 og 20% av barn og unge har nedsatt funksjon på grunn av psykiske plager.

Denne nasjonale helse- og samfunnsutfordringen gjenspeiles i oversiktsdokumentet for Hole kommune. Antall personer med diagnostisert stemnings lidelse (depresjon) er høyere i Hole enn i landet for øvrig.

Andelen av ungdommer i Hole med et depressivt stemningsleie lå i 2014 på et høyere nivå enn landet. Ungdata-undersøkelsen i 2017, viste at ungdom med depressive symptomer nå ligger lavere enn Buskerud og landet.

Andel ungdommer som føler seg ensomme i 2017, er høyere enn landet, men lavere enn Buskerud.

Erfaringskunnskap hentet fra tjenesteområdene og befolkningen i Hole antyder noen forhold som kan bidra til økt risiko for psykiske plager.

- Ensartethet kontra sosial påvirkning som styrer tenkning og atferd
- Stereotypier
- Å merke andre mennesker negativt i sosial sammenheng
- "Det kommer an på deg selv"-holdning
- Ensomhet
- Det er utfordrende å bli inkludert
- Krav til vellykkethet, suksesskultur og prestasjonspress (materielt og psykososialt)
- Stress

De mest kostnadskrevenne psykiske lidelsene kan forebygges.

I sitt helsefremmende og sykdomsforebyggende arbeid må kommunen ta utgangspunkt i kjente faktorer som gir økt risiko for enkeltmennesker, og også faktorer som gir beskyttelse.

Mest effektivt for samfunnet er de brede befolkningsrettete tiltakene. Jo tidligere vi setter inn innsatsen, desto mer får vi igjen for pengene.

Derfor er helsesøstertjenesten, barnehagen og skolen **de viktigste arenaene** for psykisk helsefremmende og sykdomsforebyggende arbeid i tillegg til familien.

Det er viktig å fortsette og dreie bruken av ressurser mot å forebygge framfor å reparere. Likedan å sikre mestring og aktiv deltagelse framfor passivitet og avhengighet. Forebyggende arbeid gir størst gevinst i et langsiktig perspektiv. Det krever politisk innsikt og langsiktig tenkning å prioritere forebyggende tiltak i en situasjon hvor driften skal tilpasses en endret økonomisk situasjon og det også er store behov for reparerende tiltak.

4.2.5 Samhandlingsreformen

Ulike ordninger og tiltak er prøvd ut og evaluert siden oppstarten av reformen 1. januar i 2012.

Mottak av ferdigbehandlede pasienter fra sykehuset fungerer fremdeles bra. Dette samhandlingstiltaket fortsetter framover.

Hole kommune etablerte et interkommunalt øyeblikkelig-hjelp-tilbud i september 2013. De aktuelle pasientgruppene er kronikere med kjente diagnoser og avklart tilstand. Tiltaket består av

- tilbud på Hole bo- og rehab (rehabiliteringsavdelingen) med døgnskuttet sykepleierbemanning og styrket legeressurs
- Kommunal akutt døgnetjeneste med 2 plasser (KAD)

KAD-plassene driftes fom 2016 av den interkommunale legevakten. Så langt viser erfaringen at flere pasienter enn før benytter seg av KAD-sengene som er knyttet til observasjon. Totalt sett er det likevel mye ledig kapasitet i tiltaket.

Pleie-, rehabilitering og omsorg opplever at stadig flere pasienter med kompliserte og sammensatte behov skal sikres behandling og oppfølging i sitt hjemmemiljø. Det samme gjelder personer med psykiske lidelser. Gruppen demente med omfattende hjelpebehov øker stadig i omfang.

I 2017 ble kommunene pålagt å etablere kommunal akutt døgnplass til mennesker med psykiske lidelser. Denne etableringen har skjedd etter samme modell som for de somatiske akutt plassene og i samhandling med kommunene i regionsamarbeidet. Behovet for en slik plass regionalt er satt til 0,89 plass. Det følger ingen statlige midler med denne satsingen.

4.2.6 Innovasjon og ny praksis til brukernes beste

Innen alle sektorer skjer det kontinuerlig endringsarbeid og utvikling av nye rutiner og systemer til beste for brukerne. Flere av disse satsingene er finansiert med eksterne midler. Livsgledehjem er finansiert gjennom gavemidler.

Dette er nødvendig satsing for å beholde og styrke motivasjon hos de ansatte i en tid med driftsreduksjoner og betydelige økonomiske utfordringer.

God ledelse er den viktigste forutsetningen for å lykkes med innovasjon og endret praksis.

Eksempler på nye prosjekter og arbeidsmåter er beskrevet nærmere under overskriften "**Satsningsområder i 2018**" knyttet til det enkelte tjenesteområde.

4.3 Andre utfordringer

4.3.1 Kompetanse/-rekruttere og beholde

Hole kommune står primært ovenfor to utfordringer hva gjelder kompetanse de nærmeste årene. I første rekke knyttet til omstillingskrav, hvor utfordringen blir å beholde de medarbeiderne med den kompetansen kommunen trenger og med best skikkethet til å utføre arbeidsoppgavene som skal løses etter tilpasningen til dagens økonomiske situasjon.

Etter tilpasningen, blir utfordringen å beholde, utvikle og å rekruttere den kompetansen som er nødvendig for å løse oppgavene som venter oss, samt å skaffe tilstrekkelig med arbeidskraft. Ved moderat befolkningsvekst i Hole vil behovet for arbeidskraft og kompetanse øke. Det er ikke usannsynlig at befolkningsveksten i Hole vil være større enn dette de neste årene.

4.3.2 Sykefravær

Sykefraværet for medarbeidere i Hole kommune ligger høyere enn målsettingen på 5% (6,6% i 2016). Et flertall av enhetene i Hole kommune har et sykefravær som ligger lavere enn målsettingen på 5%. Enkelte enheter har et sykefravær over tid som vi kan anta er et problem for kvaliteten på tjenestene.

Administrasjonen har endret arbeidet med målsettingen for sykefraværarbeidet til individuell pr enhet i større grad. Det vil si at hver enkelt enhet skal utarbeide mål for sykefraværarbeid, og beskrive hvilke tiltak som skal iverksettes for å nå målet.

4.3.3 Beredskap

Kommunene har en sentral rolle i arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap. Denne rollen er tydeliggjort gjennom kommunal beredskapsplikt (jf. Sivilbeskyttelsesloven).

Beredskapsplikten pålegger kommunen å arbeide helhetlig og systematisk med samfunnssikkerhet og beredskap, og understreker samtidig kommunens viktige rolle som samordner og pådriver i dette arbeidet.

Grunnlaget for et godt arbeid med samfunnssikkerhet i kommunen, er kunnskap om risiko og sårbarhet. Utarbeidelse av helhetlig ROS skal gi en slik oversikt. Analysen skal videre danne grunnlaget for kommunens målrettede arbeid for å redusere risiko og sårbarhet - gjennom forebyggende arbeid, styrket beredskap og bedre evne til krisehåndtering. Krav til kommunal beredskapsplikt erstatter ikke, men utfyller beredskapspliktene gitt i annet regelverk.

Overordnet kommunal ROS-analyse foreligger revidert og oppdatert i desember 2017, og vil danne grunnlaget for revidering og rullering av kommunens beredskapsplan. Det er opprettet en prosjekt- og arbeidsgruppe som skal videreføre dette arbeidet i 2018 og oppdatere og utarbeide ny kommunal beredskapsplan.

4.4 Økonomisk tilpasning og bærekraft

Mål for god økonomistyring er å sikre en stabil og bærekraftig utvikling hvor økonomiske ressurser og aktivitetsnivået balanserer med hverandre. Dette som grunnlag for et forsvarlig og forutsigbart tjenestetilbud i et generasjonsperspektiv.

I årsbudsjettet og økonomiplanperioden legges opp til tilpasning av driften gjennom både kostnadsreduksjoner og inntektsøkninger:

- Videreføre satsing på forebyggende tiltak gjennom tidlig innsats.
- Opprettholde nødvendig vedlikehold av kommunale bygg og anlegg.
- Investeringstakt som er bærekraftig i forhold til driftsinntektene.

I rullering av økonomiplanen legges det opp til å gjenvinne økonomisk balanse og starte oppbygging av økonomisk buffer i form av disposisjonsfond. Følgende handlingsregler er lagt til grunn:

- Mål om netto driftsresultat på 1,75- 2% av driftsinntektene for å takle svingninger både på innteks- og utgiftssiden også etter at akkumulert underskudd er nedbetalt. For Hole kommune utgjør dette ca. 8-10 mill kr årlig.
- Sette av 2% av brutto driftsinntekter til disposisjonsfond for å bygge opp igjen reserverer for å kunne møte svingninger. Målet er å ha et disposisjonsfond minimum på 10% av driftsinntektene (40 mill kr).
- Betjene låneavdrag i tråd med nedbetalingsplan for det enkelte lån, dvs ikke begrense til minimumsavdrag jfr Kommuneloven.
- Langsiktig gjeld må holdes på et forsvarlig nivå. Det settes som mål at lånegjelden på sikt skal holdes på under 75% av driftsinntektene.

Det vil også fremover være sentralt å jobbe med strukturelle tiltak som oppvekststruktur og mer kostnadseffektive driftsformer innen pleie og omsorg samt tiltak for funksjonshemmede.

Kommunens attraktive beliggenhet i forhold til statlige investeringer i vei og bane gir muligheter for vekst og utvikling. Kommunestyret vedtok i 2016 å innføre eiendomsskatt for på kort sikt å bidra til å gjenvinne sunn kommuneøkonomi.

HØRINGS

5 Budsjettprosessen

Kommunestyret skal en gang i året vedta en rullerende økonomiplan som skal omfatte minst de fire neste år. Økonomiplanen skal synliggjøre økonomiske konsekvenser de etterfølgende år av tiltak i årsbudsjettet og gi uttrykk for kommunestyrets mål og strategier de nærmeste årene basert på kommuneplanens langsiktige del.

Årsbudsjettet er første året i økonomiplanen og en bindende plan for kommunens midler og anvendelsen av disse i budsjettåret. Budsjettet består av en driftsdel og en investeringsdel.

Det er krav til balanse i årsbudsjettet for det enkelte år i økonomiplanperioden.

Rådmannen har ansvar for å utarbeide grunnlagsdokumentasjon vedrørende årsbudsjett og økonomiplan.

Formannskapet har ansvaret for å fremme innstilling til kommunestyret i budsjettsaken.

Innstilling til årsbudsjettet skal legges ut til **alminnelig ettersyn** tidlig nok til at allmennheten får anledning til reelt å vurdere de fremsatte forslag og senest 14 dager før innstillingen behandles av kommunestyret.

Kommunestyret skal selv vedta årsbudsjettet. Vedtaket skal fattes innen utgangen av året.

Fylkesmannen fører kontroll med kommunene på vegne av staten. ROBEK kommuner må få godkjent låneopptak og langsiktige leiekontrakter fra fylkesmannen før budsjettet er endelig.

6 Kommunens styringssystemer

6.1 "Holemodellen"

"Holemodellen" er kommunens egne styringsverktøy, lederstruktur og holdningsarbeid, satt i system for å få til en bedre og mer balansert tjenesteproduksjon.

Vi har innført lederplakaten, som gir et godt bilde av hvilke forventninger som stilles til ledere og medarbeidere i kommunen.

LEDERPLAKATEN

VI-KULTUR

VERDIER

RESPEKT

- Vise respekt i møte med hverandre og innbyggerne
- Vise forståelse for hverandres roller og ansvar

ÅPENHET

- Åpenhet og forutsigbarhet i all saksbehandling
- Åpen for endringer
- Åpen og inkluderende i møte med hverandre og innbyggerne

LOJALITET

- Lojal til politiske vedtak
- Lojal til leders beslutning
- Lojalitet til hverandre
- Lojalitet til faget
- Lojalitet til brukerne

FLEKSIBILITET

- Vilje til å yte "det lille ekstra" når det trengs
- Opptatt av å gjøre andre gode
- Være raus
- Evne å se helhet

RELASJONSLEDELSE

Medarbeidere som vet at de er verdifulle yter sitt beste

RELASJONSLEDELSE		
Gruppe	Individ	
Vi-kultur	Leder-setninger	Leder-atferd

SOM LEDER I HOLE KOMMUNE SKAL JEG...

...bygge intern stolthet og kultur

...være en tydelig og tilgjengelig leder

...tenke helhetlige løsninger og benytte tverrfaglig kompetanse

...fremme arbeids glede og bidra til et godt arbeidsmiljø

...være serviceinnstilt og bidra til gode løsninger for brukerne

Eventyrlig fortid – eventyrlig fremtid

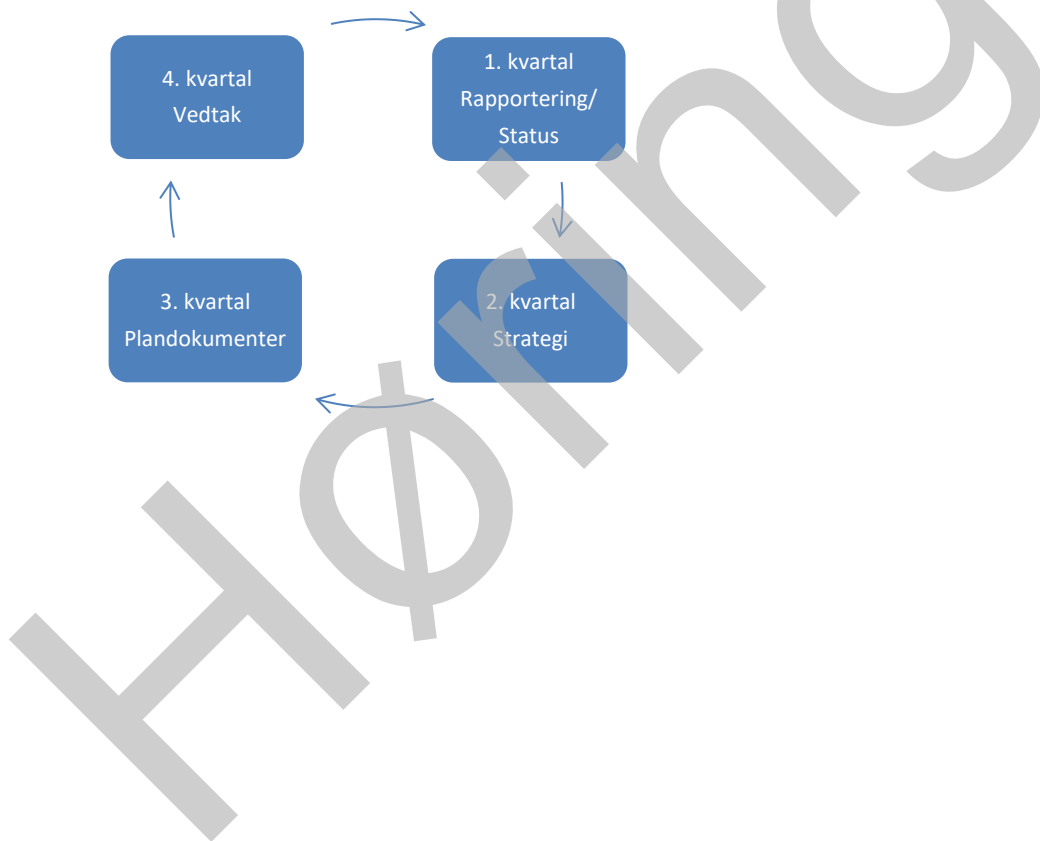
HOLE KOMMUNE

6.2 Kommuneplanmelding/årsmelding

Hensikten med kommuneplanmeldingen er blant annet å gi politikerne best mulig forståelse for kommunens drift, hvilke utfordringer en står ovenfor og grunnlag for å velge de riktige strategier videre. Det legges også vekt på å se sammenhengen med overordna mål når det skal gjøres prioriteringer.

6.3 Årshjul

Årshjulet viser i grove trekk hva det skal legges vekt på gjennom året og samhandlingen mellom politikk og administrasjon på ulike nivåer.

7 Økonomiske rammebetingelser

7.1 Statsbudsjettet

Stortinget fastsetter rammene for kommunesektorens inntekter gjennom statsbudsjettet.

Det overordnede formålet med inntektssystemet er å utjevne kommunenes forutsetninger for å gi et likeverdig tjenestetilbud til innbyggerne.

Budsjettet er basert på revidert nasjonalbudsjett 2017 og st.prop for 2018. Det kan bli endringer som følge av statsbudsjettet 2018 og Stortingsbehandlingen av dette.

7.2 Driftsbudsjettet

Driftsbudsjettet er lagt frem i løpende priser, der det er innarbeidet en årlig vekst i frie inntekter. På utgiftssiden er det tatt høyde for lønnsvekst og prisjustering av eksterne kontrakter.

7.2.1 Økonomiske oversikter drift

(Tall i 1000 kr)	Regnskap	Regnskap	Budsjett	Budsjett	Økonomiplan		
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Driftsinntekter	-437 841	-497 418	-480 842	-487 157	-476 327	-476 832	-477 138
Driftsutgifter ekskl avskrivninger	438 705	442 679	452 181	460 873	449 306	449 416	446 777
Brutto driftsresultat	863	-54 739	-28 661	-26 284	-27 020	-27 416	-30 361
Netto finanskostnader	18 446	16 781	17 973	21 006	21 266	21 562	23 824
Netto driftsresultat	19 310	-37 957	-10 688	-5 278	-5 754	-5 854	-6 537
<i>Anvendes til:</i>							
Bruk av tidligere års mindreforbruk			-19 767				
Dekning av tidligere års merforbruk		14 000	30 177				
Bruk/avsetning dispfond (netto)	-18 647		2 639	9 825	9 508	9 519	9 524
Bruk/avsetning bunde fond (netto)	4 566	4 190	-2 360	-4 548	-3 754	-3 665	-2 987
Årsresultat (+underskudd/- overskudd)	5 228	-19 767	0	0	0	0	0
Netto driftsresultat i % av driftsinntektene	-4,41 %	7,63 %	2,22 %	1,08 %	1,21 %	1,23 %	1,37 %

Budsjettforslaget innebærer prognose for netto driftsresultat på 2,22% av driftsinntektene i 2017 og 1,08% i 2018. Det er videre lagt til grunn et årlig driftsresultat på 1,21% i 2019, 1,23% i 2020 og 1,37% i 2021. Dette gir, sammen med bruk av fondsmidler på selvkostområdet, rom for opparbeiding av disposisjonsfond, som kan fungere som buffer i forhold til svingninger i utgifter og inntekter (robust økonomi). Det er et mål og øke netto driftsresultat over tid, utover det som ligger i økonomiplanen.

Budsjettskjema 1A – ramme til fordeling drift

(Tall i 1000 kr)	Regnskap	Årsbudsj	Prognose	Årsbudsj.	Økonomiplan		
	2016	2017	2017	2018	2019	2020	2021
Skatt på inntekt og formue	-217 126	-207 180	-219 305	-214 030	-217 026	-217 026	-217 026
Rammetilskudd fra staten	-139 922	-151 442	-142 909	-155 102	-153 637	-154 020	-153 647
Eiendomsskatt	-13 187	-13 000	-13 000	-13 000			
Øvrige genrelle statstilskudd	-2 323	-2 508	-1 508	-1 680	-1 680	-1 680	-1 680
Sum sentrale inntekter	-372 558	-374 130	-376 722	-383 812	-372 343	-372 726	-372 353
Renteinntekter og utbytte	-3 980	-4 430	-4 230	-4 330	-4 330	-4 330	-4 330
Renteutgifter eksisterende lån	7 139	7 847	7 647	7 158	7 153	7 151	7 148
Renteutgifter nye lån				71	269	459	1 395
Netto renteutgifter	3 159	3 417	3 417	2 899	3 092	3 280	4 213
Avdragsutgifter eksisterende lån	13 575	18 081	14 581	18 008	17 758	17 578	17 488
Redusere avdrag ned mot minimumsavdrag		-3 500					
Avdragsutgifter nye lån				124	441	729	2 148
Netto avdragsutgifter	13 575	14 581	14 581	18 132	18 199	18 307	19 636
NETTO FINANSUTGIFTER	16 734	17 998	17 998	21 031	21 291	21 587	23 849
TIL FORDELING OG AVSETNING	-355 824	-356 132	-358 724	-362 781	-351 052	-351 139	-348 504

Budsjettskjema 1B – fordeling av rammer til tjenesteområdene og avsetninger

(Tall i 1000 kr)	Regnskap	Årsbudsj	Prognose	Årsbudsj.	Økonomiplan		
	2016	2017	2017	2018	2019	2020	2021
Til driftsrammer:							
Administrasjon og fellesutgifter	20 765	28 476	28 476	29 886	28 518	28 442	28 259
Pleie, rehabilitering og omsorg	74 793	73 804	76 705	79 088	76 547	76 736	75 854
Tiltak for funksjonshemmede	26 272	26 462	28 562	26 766	25 819	25 815	25 644
Helse inkl KPPT	10 191	12 548	11 798	12 519	12 483	12 481	12 399
NAV Hole	20 096	21 133	19 633	21 254	20 556	20 553	20 417
Skole	76 734	76 217	78 717	78 918	76 873	76 861	76 353
Barnehage	49 878	54 036	54 036	56 711	54 846	54 838	54 475
Samfunnsutvikling inkl Eiendomsskattekontor	32 490	36 943	36 943	37 446	35 999	35 993	35 755
Kultur og fritid, kirken	10 838	13 465	13 465	12 216	11 752	11 750	11 672
Demografikompensasjon							
Avsetninger (adm og fellesutgifter)							
avsatt lønnsoppgjør inkl fp, pensjon og aga				9 285	9 285	9 285	9 285
premieavvik inkl aga				-9 853	-9 853	-9 853	-9 853
ovf fra premiefond inkl aga				-1 280	-1 280	-1 280	-1 280
SUM FORDELT TIL DRIFTSRAMMER	322 057	343 084	348 335	352 956	341 544	341 620	338 980
Dekning regnskapsmessig merforbruk tidligere år	14 000	30 177	30 177				
Avsetning til disposisjonsfond / buffer		2 639	2 639	9 825	9 508	9 519	9 524
Avsetning til disposisjonsfond - investeringsformål							
Bruk av tidligere regnskapsmessig mindreforbruk		-19 767	-19 767				
Bruk av disposisjonsfond							
Overføring investeringsbudsjettet							
Netto disposisjoner	14 000	13 048	13 048	9 825	9 508	9 519	9 524
Sum fordelt	336 057	356 132	361 383	362 781	351 052	351 139	348 504
Merforbruk +/- mindreforbruk	-19 767	0	2 659	0	0	0	0

Det er avsatt midler sentralt til å dekke forventet årlig lønnsvekst på 3,1%.

Det er stor usikkerhet knyttet til premieavvik pensjon for økonomiplanperioden, budsjettet er basert på KLP's og SPK's prognoser for 2018.

Budsjettforslaget innebærer å starte oppbygging av disposisjonsfond med 2% av brutto driftsinntekter årlig.

7.2.2 Sentrale inntekter / frie inntekter

Skatt og rammetilskudd utgjør ca 76% av kommunens driftsinntekter. Disse disponeres fritt i motsetning til øremerkede midler som går til bestemte formål. For å kunne gi et likeverdig tilbud til innbyggerne omfordes skatteinntektene mellom kommunene gjennom såkalt skatteutjevning. På grunn av dette bør skatt og rammetilskudd sees under ett.

Hole kommune har hatt svært høye skatteinntekter pr innbygger i forhold til landsgjennomsnittet. For perioden 2011-2013 var snittet på 157% av landsgjennomsnittet. Etter endringer knyttet til særskilt skatteyter og etteroppgjør havnet kommunen i 2014 på 92% av landsgjennomsnittet og i 2015 på 84,5%. Deler av dette ble kompensert gjennom høyere rammetilskudd. På sikt har man lagt til grunn at kommunen må tilpasse driften til et nivå på nærmere landsgjennomsnittet.

2014 og 2015 var preget av både nedgang i skatteinntektene for det aktuelle år og etteroppgjør som følge av ligningsoppjøret året før. I 2017 forventes det fortsatt lavere inntekter enn tidligere, men ikke et tilsvarende etteroppgjør. Det er for 2017 lagt til grunn et inntektsforutsetning på 105% av landsgjennomsnittet.

For 2018 er det lagt til grunn 214 mill kr i brutto skatteinntekter og 155 mill kr i netto rammetilskudd (etter skatteutjevning på ca 10 mill kr).

7.2.3 Eiendomsskatt

Hole kommune innførte eiendomsskatt på boliger og fritidsboliger i 2016 med laveste promille (2). Budsjett for 2018 er basert på prognose for 2017 på 13 mill kr. Det er ikke lagt til grunn økning i eiendomsskatten i 2018.

Eiendomsskatt på verker og bruk er ikke foreslått innført fra 2018.

I budsjettforslaget er eiendomsskatten fjernet fra og med 2019.

Kommunestyret har vedtatt at eiendomsskatten skal vurderes årlig.

7.2.4 Andre generelle statstilskudd – sentrale inntekter

Kommunen mottar etter søknad rentekompensasjonstilskudd fra staten vedrørende skolelån, omsorgsboliger m.v. Hole kommune har benyttet kommunens ramme for skolelån innenfor gjeldende ordning for perioden 2009 til 2016 til tiltak knyttet til Vik og Røyse skoler. Utgjør ca 1,6 mill kr årlig fra 2018.

7.2.5 Finansinntekter og - utgifter

Kommunens finansinntekter består av renteinntekter på innskudd kapital (likviditet), evt plasseringer av overskuddslikviditet og utbytte fra selskaper.

Utbytte fra Ringeriks-kraft AS er budsjettet til 3 mill kr årlig. Det er i tråd med resultatet for de senere årene.

Finansutgiftene består av avdrag og renteutgifter til betjening av kommunens lån til investeringsformål samt renteutgifter til betjening av kommunens lån til videreutlån (startlån).

Pga kommunens økonomiske situasjon er det de seneste årene lagt til grunn å nedbetale låneavdrag i tråd med minste tillatte avdrag på lån jf. kommuneloven § 50 nr 7. Det legges da til grunn et minstekrav til avdrag som tilsvarer avskrivninger (kapitalslit) på lånefinansierte anleggsmidler. Før kommunen foretar vesentlige investeringer for strukturelle grep er det viktig å kunne betjene renter og avdrag på allerede opptatte lån fullt ut.

I budsjett 2018 og økonomiplanen 2019-2021 er det lagt til grunn betaling av låneavdrag fullt ut i henhold til ordinære nedbetalingsplaner for det enkelte lån.

Lånerente

Signaler fra Norges Bank indikerer fortsatt langsiktig lavt rentenivå. I budsjettvedtaket er følgende renteforutsetninger lagt til grunn for gjennomsnittlig lånerente.

	2018	2019	2020	2021
Budsjett	1,9%	2,2%	2,2%	2,2%

7.2.6 Inndekning av akkumulert underskudd

Kommunestyret har vedtatt en plan for å dekke inn akkumulert underskudd på 44,2 mill kr i perioden 2016-2018. I fbm disponering av regnskapsmessig overskudd 2016, ble det fattet vedtak om inndekning av resterende underskudd i 2017. Forutsatt at målet for 2017 nås blir akkumulert underskudd dekket inn i regnskapsåret 2017.

Akkumulert underskudd	2016	2017	2018	Sum
Opprinnelig plan – kommunestyret 13.06.2016, K-044/16	14,0 mill kr	19,4 mill kr	10,1 mill kr	44,2 mill kr
Kommunestyret 12.12.2016	14,0 mill kr	13,0 mill kr	17,2 mill kr	44,2 mill kr
Kommunestyret mai 2017	14,0 mill kr	30,2 mill kr		44,2 mill kr

Dersom planen gjennomføres vil Hole kommune være ute av ROBEK når regnskapet for 2017 er endelig fastsatt våren 2018.

7.3 Lånegjeld til investeringer

1000 kr	Prognose	Årsbudsjett og økonomiplan			
	2017	2018	2019	2020	2021
Budsjetterte låneopptak		7 447	11 574	5 702	79 420
Ekstraordinære avdrag					
Avdragsutgifter		18 132	18 199	18 307	19 636
Lån pr 31.12	357 064	346 379	339 754	327 149	386 933

Prognose for kommunens langsiktige gjeld til investeringsformål er for 2017 på 357 mill kr.

Kommunen har lite handlingsrom for investeringer i 2018, da det må prioriteres å bygge opp økonomisk buffer og handlefrihet. Det er viktig å gjenvinne økonomisk handlefrihet og kunne egenfinansiere mest mulig av de investeringer som vil være nødvendig å gjennomføre de nærmeste årene.

Det er lagt inn midler til utbygging HUS samt ny barnehage mot slutten av øk.planperioden.

7.4 Fondsbeholdning

Hole kommune har pr i dag 2,6 mill kr på disposisjonsfond. Målet er å bygge dette opp til en buffer tilsvarende 10% av brutte driftsinntekter (ca 40 mill kr) gjennom årlige avsetninger tilsvarende 2% av brutto driftsinntekter.

Kommunen har 9,8 mill kr på ubundet investeringsfond. Disse midlene kan benyttes til fremtidige investeringer.

8 Drift av kommunens tjenester

Kommunestyret skal selv vedta fordeling av driftsrammer og mål for fastsatte tjenesteområder (styring og prioritering). I tilfeller hvor kommunestyret vedtar omstilling for et område, skal denne så langt som mulig konkretiseres.

Kommunen har følgende tjenesteområder:

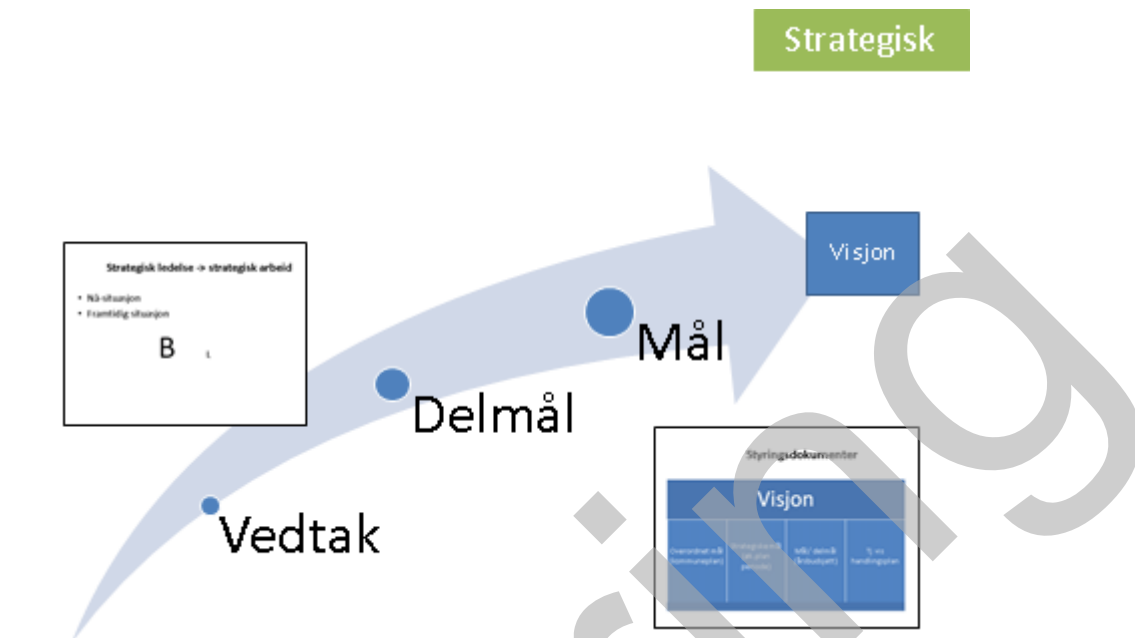
- Administrasjon og fellesutgifter (inkl folkevalgte og kontrollorganer)
- Skole
- Barnehage
- Helse
- NAV Hole
- Pleie, rehabilitering og omsorg
- Tiltak funksjonshemmede
- Samfunnsutvikling
- Kultur og fritid (inkl tilskudd til kirken)

Det er netto utgiftsramme for hvert tjenesteområde som er bindende ovenfor kommunestyret. Det innebærer at tjenesteområdet kan disponere evt merinntekter og omdisponere innenfor rammen så fremt dette ikke binder opp kommunestyret fremover og de fastsatte mål for året oppfylles.

Rådmannen har i tråd med økonomireglementet fullmakt til å fordele budsjettammen videre til de underliggende enheter/avdelinger i henhold til administrativ lederstruktur, f.eks den enkelte skole og barnehage. Rådmannens fullmakter er videregitt til tjenesteleder.

8.1 Politisk vedtatte strategier for å nå mål

I tillegg til Kommuneplanens hovedmålsettinger, er det politisk vedtatte planer og strategidokumenter som viser vei og retning for å nå mål.

For å kunne gi best mulig tjenester til Hole kommunes innbyggere nå og framover innenfor vedtatte økonomiske rammer er det avgjørende at det jobbes og tenkes samstemt i forhold til følgende hovedstrategier:

- Medvirkning fra medarbeidere, brukere og lokalsamfunn
- Forebygging framfor reparasjon
- Tidlig innsats
- Mestring og inkludering
- Vi-kultur og relasjoner
- Tverrfaglighet og helhet
- Fra mindre til større enheter

Disse strategiene skal være førende i arbeidsprosesser og tiltak uavhengig av tjenestested.

8.2 Administrasjon og fellesutgifter

Området leverer tjenester til alle tjenesteområder, folkevalgte og innbyggere.

Omfatter administrativ ledelse, fellesutgifter og støtteenheter (informasjon, IT, personal og økonomi). Godtgjøring til folkevalgte og kontrollorganer. Fellesutgifter som KS-kontigent, personellforsikringer, bedriftshelsetjeneste, lærlingordning, lisenser og vedlikeholdsavtaler.

Det er totalt 19,8 årsverk knyttet til området. I tillegg kommer folkevalgte, lærlinger og tillitsvalgte.

Overordnede mål

Administrasjonen skal drives i samsvar med lover, forskrifter og overordnede instruksjoner, og være gjenstand for betryggende kontroll. Administrasjonen skal sørge for at saker som legges fram for folkevalgte organer, er forsvarlig utredet, og at vedtak blir iverksatt.

Administrasjonen skal vektlegge tiltak for kostnadseffektiv drift gjennom motiverte medarbeidere, godt lederskap og gode omstillings- og effektiviseringsprosesser.

Målekort

Perspektiver	Mål	Måleindikator	Målemetode	2015	2016	Mål 2017-2020
Økonomi	Holde vedtatt budsjett	Avvik i forhold til budsjett	Regnskap	-18,24%	0%	0%
Medarbeidere	Friske og produktive medarbeidere som er på jobb	Sykefravær	Intern statistikk	4,2	2,5 (pr sep)	3%
	Tilfredse, indre motiverte medarbeidere som mestrer jobben og skaper gode resultater	Mestringsstro	Medarbeiderundersøkelse	Ikke målt	4,3	4,5
		Mestringsorientert ledelse	Medarbeiderundersøkelse	Ikke målt	4,1	4,5
		Selvstendighet/autonomi	Medarbeiderundersøkelse	Ikke målt	4,4	4,5
Brukere	God service til innbyggerne	Fornøyde innbyggere	Bedre kommune			
		Saker behandlet innen frist	Rapport			
	God service til politikere	Godt beslutningsgrunnlag	Undersøkelse			
		Saker oversendt innen frist	Rapport			
	Gode interne støttefunksjoner	Fornøyd med interne støttefunksjoner	Bedre kommune			
	Oppetid på datasystemer	Rapport				

Utfordringer

- ROBEK – godt nok regnskapsresultat 2017 til at vi unngår strykninger av budsjettet inndekning av akkumulert underskudd
- Veg/bane – store statlige investeringer gir store muligheter for Hole kommune for vekst og utvikling, men utfordrer også i forhold til plankapasitet og tiltak for å møte tiltakene på en best mulig måte

Driftsbudsjett

1000 kr	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021
Konsekvensjustert budsjett	27 477	27 477	27 477	27 477
Nye tiltak:				
Batteribyte server	40			
Borgelig vigsel	50	50	50	50
Lagringsløsning for servere	109	110	115	120
Oppgradering møterom Herredshuset	220			
Prosjekt digitalisering/effektivisering	100			
Selvbetjening passord-reset	40	80		
Generell effektiviseringskrav		(1 048)	(1 049)	(1 237)
Nye tiltak og omstillinger	559	(808)	(884)	(1 067)
Ramme 2018-2021	28 037	26 670	26 593	26 410

Høring

8.3 Skole

Om tjenesteområdet

Tre barneskoler inkludert SFO med henholdsvis 148 elever (SOS), 165 elever (Røyse), 266 elever (Vik), og Hole ungdomsskole 223 elever. Tjenesteleder har ansvar for flyktninger og innvandrere som er på Læringscenteret for voksne i Ringerike og barn plassert i andre kommuner. Overordnet skolene er Opplæringslova og Kunnskapsløftet 06 med kompetansemål som er nasjonale dokumenter. Strategiplan for Oppvekst og Plan for Holeskolen er overordnet kommunale dokumenter. Holeskolen er nå et begrep, hvor det jobbes for å få et felles mål og en felles strategi.

Overordnede mål

Dannede/gangs mennesker som gjennomfører videregående skole og mestrer livet.

Høring

Målekort

Perspektiver	Mål	Måleindikator	Målemetode	2015	2016	Mål 2017-2020
Økonomi	Holde vedtatt budsjett	Avvik i forhold til budsjett	Regnskap	-0,52%	0%	0%
Medarbeidere	Friske og produktive medarbeidere som er på	Sykefravær	Intern statistikk	5,1	4,6 (pr sep)	
	Tilfredse, indre motiverte medarbeidere som mestrer jobben og skaper gode resultater	Medarbeidertilfredshet Mestringsstro	Medarbeiderundersøkelse	Ikke målt	4,4	Ikke målt
		Medarbeidertilfredshet Mestringsorientert ledelse	Medarbeiderundersøkelse	Ikke målt	4,3	Ikke målt
		Medarbeidertilfredshet Selvstendighet/autonomi	Medarbeiderundersøkelse	Ikke målt	4,1	Ikke målt
Brukere	Elevene opplever et trygt og inkluderende miljø på skolen	<ul style="list-style-type: none"> Skåre over 4 på elevundersøkelsen på trivsel Skåre på 1 eller lavere på mobbing på elevundersøkelsen Flere elever som svarer positivt på mobbing - svarer at de opplever at de får hjelp Elevenes skåre på opplevd fysisk miljø over 4 Sosiogram - alle elevene har en eller flere som ønsker å være sammen med dem (går ut fra 2018, for mange feilkilder i svarene) 	<ul style="list-style-type: none"> Elevundersøkelsen Klasse-trivsel.no/ Spekter 	<ul style="list-style-type: none"> 4,5 b.sk og 4,3 u.sk (er bedre enn nasjonalt) Sosiogram ikke startet på 1,1 (bedre enn nasjonalt) 	<ul style="list-style-type: none"> 4,3 b.sk og 4,4 u.sk 1,5 på b.sk og 1,3 på u.sk, jobbes mye med, for høyt når skolen vet om det, opplever 85% å få hjelp Fysisk miljø - skåre på 2,9 om noe blir reparert med en gang, 3,7 om at det er rent og ryddig 	<ul style="list-style-type: none"> Skåre på over 4 95% svarer at de har en eller flere som ønsker å være sammen med dem (vanskelig å måle, mange feilkilder, går ut fra 2018) < 1 og bedre enn nasjonalt nivå Se forøvrig 16-tallene, da ny elevundersøkelse tas i slutten av 2017
	Elevene opplever ut fra sine egne forutsetninger at læring er meningsfylt og viktig og gir mestring og god psykisk helse	<ul style="list-style-type: none"> Skåre over 4 på elevundersøkelsen, på elever som opplever å mestre Andel elever med spesialundervisning går ned til samme nivå som Buskerud Skåre over 4 på elevundersøkelsen, på elever som opplever å være motivert for læring Fravær hos elevene Resultat på Psykisk helse – ungdomdata 2017 – bedre enn landssnittet Over 80 % deltar på Ungdata-undersøkelsen 	<ul style="list-style-type: none"> Elevundersøkelsen Ungdata-undersøkelse 2017 antall elever med bekymringsfullt fravær 	<ul style="list-style-type: none"> 4,2 (er bedre enn nasjonalt) 12,5 --> 10,5 (flere enn Buskerud og nasjonalt) 4,2 b.sk og 3,7. u.sk Ikke målt Ikke målt 	<ul style="list-style-type: none"> 4,0 b.sk og 4,1 u.sk 10,5 --> 10,6 4,1 b.sk og 3,9 u.sk (bedre enn nasjonalt) Ikke talt Svært god skåre, bedre enn landssnittet 	<ul style="list-style-type: none"> > 4 - bedre enn nasjonalt mål om å få andel elever med spes.ped likt med nivået i Buskerud > 4 - bedre enn nasjonalt 95% av elevene har mindre enn 10 dager fravær skoleåret 2016/2017 bedre skåre enn landssnittet Hole har høy svarprosent, og vi har svært gode resultater på ungdomdata-undersøkelsen. På et område er vi lavere enn landssnittet, men her har vi som en av svært få kommuner god framgang i tallene, slik at dette likevel blir positivt.
	Nivå på leseferdighet på eller over landssnittet på nasjonale prøver og 80% av elevene over kritisk grense på nasjonale kartleggingsprøver	<ul style="list-style-type: none"> Gjennomsnittskåre på nasjonale prøver på 5., 8. og 9. trinn på nasjonalt nivå eller høyere 80% av elevene bedre enn kritisk grense på nasjonale kartleggingsprøver på 1., 2. og 3. trinn (anbefalt %-tall fra nasjonalt hold - hadde 90% for 2017). 	<ul style="list-style-type: none"> Nasjonale prøver Nasjonale kartleggingsprøver 	<ul style="list-style-type: none"> 5. trinn bedre enn nasjonalt nivå 8. trinn likt med nasjonalt nivå 9. trinn likt med nasjonalt nivå 1. trinn mål ikke nådd, flere under kritisk grense 2. trinn mål ikke nådd flere under kritisk grense 3. trinn ikke resultat 	<ul style="list-style-type: none"> 5. trinn bedre enn nasjonalt nivå 8. trinn likt med nasjonalt nivå 9. trinn likt med nasjonalt nivå, men flere midt på. 1. trinn mål ikke nådd, flere under kritisk grense 2. trinn mål ikke nådd, flere under kritisk grense 3. trinn mål ikke nådd, flere under kritisk grense 	<ul style="list-style-type: none"> 5., 8. og 9. trinn bedre enn nasjonalt nivå 90% av elevene på 1., 2. og 3. trinn er bedre enn kritisk grense
	Nivå grunnskolepoeng og eksamensresultat - på eller over landssnitt og snittet i Buskerud.	Snitt på grunnskolepoeng og eksamensresultat – oppgis hver høst for 10. trinn som har gått ut.	Grunnskolepoeng Eksamensresultat	Grunnskolepoeng Eksamensresultat	1,1 poeng bedre enn landssnitt og 1 poeng bedre enn snitt i Buskerud	Ikke offentlig-gjort enda
Andel foresatte som er tilfreds med	Foreldreundersøkelsen - andel på over 80% som er tilfreds inkl. spørsmål om tilfredshet på foreldremøte	Foreldreundersøkelsen	Foreldreundersøkelsen	Ikke målt	rundt 35% svar, av disse ligger snittet på godt over 4, dvs over 80% fornøyd og 4,2 er skåren på innhold i foreldremøter	80% er tilfreds

Utfordringer som påvirker driften

Alle skolene jobber med å få til god organisering i f.h.t. barn med spesielle behov, og skolene jobber kontinuerlig sammen med KPPT for å få ned behovet for spesialundervisning. Vi ser at i den grad vi ikke får til god nok styrking for elever som sliter og har lave prestasjoner i ordinær undervisning, slår dette ut i henvisninger til KPPT og mer spesialundervisning. I budsjettforslaget er det lagt inn midler til opprettelse av en forsterket enhet på en av skolene slik at vi kan oppnå en mer rasjonell, kostnadseffektiv og treffsikker bruk av ressurser. I tillegg vil vi oppnå en samlet fagkompetanse og et bedre nettverk for elevene dette gjelder.

Barn og unge som sliter med psykisk helse er en økende utfordring. Dette gjelder ikke bare elever på ungdomsskolen, men også de yngre elevene. Skolene har flere elever hvor helsesøstrene er koblet på, og også elever med så store utfordringer at andre faggrupper også må inn.

Når barn flyttes til andre kommuner av barnevernet, får kommunen en regning på en grunnressurs pr elev i tillegg til evt. spesialundervisning.

Når det gjelder voksne fremmedspråklige, er det nå inngått en ny vertskommuneavtale med Ringerike kommune. Denne avtalen er bedre i fht. forutsigbarhet på utgifter og rapporter tilbake til Hole kommune, men den er også ca 1,5 – 2 mill. dyrere pr år.

Driftsbudsjett

1000 kr	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021
Konsekvensjustert budsjett	80 994	80 994	80 994	80 994
Omstillinger:				
Antall elever med spesialundervisning ned 1%	-633	-633	-633	-633
Forsterket enhet	564	1 342	1 342	1 342
Sekretærer eller annen drift på skolene	-839	-839	-839	-839
Morgenåpen SFO på SOS	-60	-60	-60	-60
Morgenåpen SFO på Vik	-60	-60	-60	-60
SFO-leder inn i bemanning Røyse	-349	-349	-349	-349
SFO-leder inn i bemanning SOS	-349	-349	-349	-349
SFO-leder inn i bemanning Vik	-349	-349	-349	-349
Generell effektiviseringskrav		-2 824	-2 836	-3 344
Nye tiltak og omstillinger	(2 076)	(4 121)	(4 133)	(4 640)
Ramme 2018-2021	78 918	76 873	76 861	76 354

Betalingssetser

SFO satsene økes i tråd med forventet prisvekst, ønsker å innføre betaling for morgenåpent der det gis tilbud om dette.

Investeringsbehov og tiltak

Vedrørende bærbare pc-er til elevene på Hole ungdomsskole ønsker vi nå å gå fra leasing til innkjøp, da det viser seg at det nå er billigere å kjøpe enn å leie.

Satsningsområder i 2018

- Redusere spesialundervisning og styrke tilpasset opplæring
- Etablere en egen enhet for styrket opplæring for barn med store og sammensatte behov
- Fortsette forskningsprosjektet "Two teachers"

Høring

8.4 Barnehage

Kort om tjenesteområdet

Syv kommunale barnehager, to private barnehager, en privat familiebarnehage, tjenesteleder barnehage, ressurser til spesialpedagog og assistenter.

Hole kommune har pr. august 2017 549 barnehageplasser. Av disse er 451 kommunale plasser og 98 private. Mange barn som har rett til plass, ønsker og benytter plass. 98 % av barn mellom 3-5 år har barnehageplass jfr. Kostra tall fra 2016. Etter flere år med økt behov i antall plasser, var det ved hovedopptaket for barnehageåret 2017/2018 en nedgang i antall søkere og behovet for barnehageplass.

Dette til tross for Barnehagelovens utvidelse av rett til barnehageplass, som sier at barn født t.o.m november har rett til plass innen utgangen av den måneden barnet er født. For barnehagene innebærer dette at antall årsverk til enhver tid må tilpasses antall barn jfr vedtatt bemanningsnorm.

Bemanningsnorm:

Barn under 3 år opptar 2 plasser

9 barn

3 voksne

Barn over 3 år opptar 1 plass

18 barn

3 voksne

Overordnede mål

Barnehagens samfunnsmandat er, i samarbeid og forståelse med hjemmet, å ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Barnehagen skal tilby barn under opplæringspliktig alder et omsorgs- og læringsmiljø som er til barns beste.

Økonomiplanens målsetninger for 2018-2021

- Opprettholde full barnehagedekning og imøtekomme utfordringer med eventuell overkapasitet i perioder – justere bemanning opp/ ned i forhold til antall barn
- Revidering av Lokal rammeplan sett i forhold til ny nasjonal rammeplan og Overordnet sektorplan for oppvekst i Hole kommune – implementeringsperiode 2017-2019
- Utvikle og skape et godt læringsmiljø i barnehagene

Barnehagens primæroppgave er å jobbe forebyggende og tilrettelegge for gode utviklings- og aktivitetsmuligheter for alle barn ut fra barnets forutsetninger gjennom tidlig innsats.

- Hvorfor fokus på språk? Barn som mestrer områdene i målekortet har bedre forutsetning for å lære å lese og skrive når de begynner på skolen.
- Hvorfor fokus på psykososial utvikling? Barn som mestrer områdene i målekortet har bedre forutsetning for bedre psykisk helse gjennom hele livet.

Målekort

Perspektiver	Mål	Måleindikator	Målemetode	2015	2016	2017	Mål 2018-2021
Økonomi	Holde vedtatt budsjett	Avvik i forhold til budsjett	Regnskap	6,17%	0%		0%
Medarbeidere	Friske og produktive medarbeidere som er på jobb	Sykefravær	Intern statistikk	10.0	8,3 (pr sep)	9,2 (pr sep)	8.0
	Tilfredse, indre motiverte medarbeidere som mestrer jobben og skaper gode resultater	Mestringstro	Medarbeiderundersøkelse	Ikke målt	4.3	Ikke målt	4.5
		Mestringsorientert ledelse	Medarbeiderundersøkelse	Ikke målt	4.2	Ikke målt	4.4
		Selvstendighet/autonomi	Medarbeiderundersøkelse	Ikke målt	4.2	Ikke målt	4.4
Brukere	Barns språk utvikling	*Ved skolestart skal 80 % av alle barn kunne rime, skrive fornavnet sitt og finne første lyd i ord. *Ved skolestart skal 80 % av alle barn kunne begreper som over, under, ved siden, flest, færres, mest og minst	TRAS - observasjon	Ikke målt i tall		Innenfor måloppnåelse, med noen mangler	* 80 % * 80 %
	Barns psykososiale utvikling	*Ved skolestart skal 80 % av alle barn kunne sette ord på egne følelser som; være sint, glad, lei seg osv. *Ved skolestart skal 80 % av alle barn vite hva en tanke og følelse er.	Observasjon Barnesamtale Psykologisk førstehjelp; Grønne tanker - glade barn	Ikke målt i tall		Innenfor måloppnåelse, med noen mangler	* 80 % * 80 %
	Foreldres opplevelse av informasjon	*Opplevelse av informasjon om eget barn *Informasjon om det som skjer i barnehagen	Brukerundersøkelse; Snitt som landet eller høyere	* 4.5 * 4.6		Måles i november	* 4.7 * 4.8
	Foreldres opplevelse av fysisk miljø	* Andel foreldre som er fornøyd med barnehagens inneområde (med hensyn til barns utvikling, lek og læring)?	Brukerundersøkelse; Snitt som landet eller høyere	* 4.2		Måles i november	* 4.7
	Fravær av alvorlige hendelser	*Fravær av barn som blir borte/forsvinner, som barnehagen må lete etter utenfor barnehagens område? *Fravær av alvorlige ulykker (eks. man trenger assistanse fra nødetater)?	Meldte avvik; 0	Ingen meldte avvik		Ingen meldte avvik	* 0 * 0

Kommentarer til målekortet:

Sykefravær; Meget bra at 3 av barnehagene er under kommunens mål på 5 % og 1 er litt over. 3 barnehager har for høyt fravær som drar opp samlet prosent, det jobbes med tiltak og oppfølging.

Barns psykososiale utvikling; Vanskelig å måle i barnehagen. Ønskelig at skolen følger opp og måler i 1.trinn.

Fravær av alvorlige hendelser; Ingen meldte avvik, men personalet (og foreldre) har imidlertid oppsøkt tannlege/lege med mindre skader et par ganger i forbindelse med fall.

Utfordringer som påvirker driften

- Befolkningsvekst / nye brukere som flytter til kommunen utenfor hovedopptaket
- Strukturelle endringer / nye lovpålagte oppgaver/sentrale føringer
- Politiske vedtak som forplikter kommunens driftsbudsjett
- Kompetanse

Driftsbudsjett

1000 kr	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021
Konsekvensjustert budsjett	57 061	57 061	57 061	57 061
Nye tiltak:				
Økt makspris barnehager*	-200	-200	-200	-200
Refusjon flyktning barn med vedtak	-150			
Generell effektiviseringskrav		-2 015	-2 023	-2 386
Nye tiltak og omstillinger	-350	-2 215	-2 223	-2 586
Ramme 2018-2021	56 711	54 846	54 838	54 475

* vet når statsbudsjettet er behandlet

Satsningsområder i 2018

- **Implementering av ny Rammeplan for barnehagenes innhold og oppgaver**, med vekt på
 - Tilrettelegging av det allmennpedagogiske tilbudet for **barn som trenger ekstra støtte**, med utgangspunkt i lokal utarbeidet plan "Fra undring til handling"
 - **Kompetanseheving i læreplanteori** – didaktisk analyse, for at personalet bedre skal kunne omsette planer og styringsverk til praksis
 - **Pedagogisk ledelse**
- **Satsningen på språk og psykososial utvikling fortsetter**

Barnehagens primæroppgave er å jobbe forebyggende og tilrettelegge for gode utviklings- og aktivitetstilbud for alle barn ut fra barnets egne forutsetninger.

Barn som mestrer språkområdene i målekortet har bedre forutsetning for å lære å lese og skrive når de begynner på skolen.

Barn som mestrer områdene psykososial utvikling i målekortet har bedre forutsetning for å ha en god psykisk helse gjennom hele livet.

Kort om budsjettet:

Konsekvenser av budsjettet 2018, som direkte berører barnehagene;

- Fortsatt minimalt bruk av vikarer kompensert ved sykerefusjoner.
- Kun helt nødvendig innkjøp av varer og tjenester

Betalingssetser

Maksimal pris for foreldrebetaling økes i tråd med forslag til statsbudsjettet til 2.910 kr for full plass.

Investeringsbehov og tiltak

Innen 2-3 år må det bygges en ny kommunal barnehage som erstatning for Vik formingsbarnehage, Sollihøgda barnehage og Sundvollen barnehage på egnet tomt i Viksområdet. Valg av tomt må utredes og igangsettes snarest.

Rådmannen anbefaler en løsning dimensjonert for inntil 138 barn/180 barnehageplasser. Det bør være fokus på gode, praktiske og fleksible løsninger for den videre planleggingen.

Høring

8.5 Helse inkl KPPT

Kort om tjenesteområdet

Helsestasjon med helsesøstre, helsestasjonsleger, skolehelsetjeneste, Jordmortjeneste, Fysioterapitjeneste og Friskliv. Kommunelege, Kommunepsykolog, Kommunal pedagogisk – og psykologisk tjeneste (KPPT). Helseavdelingen er en tjenesteleverandør til andre tjenesteområder og til befolkningen. Helseavdelingen har 14,7 årsverk fordelt på 23 ansatte. 1,5 årsverk er prosjektstillinger som helt - eller delvis er finansiert av Helsedirektoratet. I tillegg har avdelingen turnuslege og turnusfysioterapeut, samt 1 årsverk arbeidspraksis fra NAV.

Fysioterapitjenesten mottar fastlønnstilskudd fra HELFO tilsvarende 197 000 kr pr årsverk.

Tjenesten utbetaler driftstilskudd til Hole fysioterapi (2,2 årsverk) tilsvarende 420 600 kr pr årsverk.

50 % logoped kjøpes av Ringerike (vertskommuneavtale)

Hovedmål

Tjenesteområde helse skal legges til rette for at Hole kommunes innbyggere i størst mulig grad kan oppleve en tilstand av trivsel og velvære og mestre normale livsutfordringer. De skal gjennomføre skolegang, arbeide og være i stand til å bidra til samfunnet rundt seg.

Målekort

Perspektiver	Mål	Måleindikator	Målemetode	2015	2016	2017	Mål 2018-2020
Økonomi	Holde vedtatt budsjett	Avvik i forhold til budsjett	Regnskap	8,06%	0%		0%
Medarbeidere	Friske og produktive medarbeidere som er på jobb	Sykefravær	Intern statistikk	3,5	2,7 (pr sep)		3
	Tilfredse, indre motiverte medarbeidere som mestrer jobben og skaper gode resultater	Medarbeidertilfredshet Mestringstro	Medarbeiderundersøkelse	Ikke målt	4,3		4,4
		Medarbeidertilfredshet Mestringsorientert ledelse	Medarbeiderundersøkelse	Ikke målt	4,3		4,4
		Medarbeidertilfredshet Selvstendighet/autonomi	Medarbeiderundersøkelse	Ikke målt	4,4		4,5
Brukere	Pasienter, klienter og samarbeidspartnere opplever å få den hjelpen de trenger	Andel pasienter/klienter/samarbeidspartnere som opplever å få den hjelpen de trenger fra Helseavdelingens enheter. KPPT veiledning/kurs skole	Bedre kommune / brukerundersøkelse på tjenesteområdene.	Ikke målt			90%
	Barn / ungdom opplever at helsessøter er tilgjengelig for seg på skolen.	Andel barn/ungdom på skolen som opplever at helsessøter er tilgjengelig for seg.	Elevundersøkelser	Ikke målt			70%
	Pasientene har nådd målsettingen satt ved behandlingsstart Friskliv og hverdagsrehabilitering og hjemmefysioterapi	Andel pasienter som opplever måloppnåelse i forhold til oppsatt plan	Coop Wonca pre/post test	Ikke målt			70%
	75% av de gravide i Hole benytter jordmortjenesten	Andel gravide som benytter jordmortjenesten	WinMed journal	47%			75%
	Andel henvisninger til KPPT har gått ned i antall. Henvisningene omhandler i hovedsak førskolealder og barnetrinn.	Antall henvisninger individ i førskole/barnetrinn. Antall henvisninger ungdomsskole.	HK-data	41	Barnehage 8 Barnetrinn 18 Ungdomstrinn 3		35
	Andel barn med spesialundervisning har gått ned med 1%	Andel i %	KOSTRA	10,6%			9,6%

Utfordringer som påvirker driften

Befolkningsvekst / nye brukere

Befolkningsvekst betyr flere barnefamilier. Statistisk vil det bli flere barn med diagnoser/spesielle behov og funksjonshemninger. Økt andel tjenestebrukere og økte krav fra brukerne -uten tilføring av nye ressurser - setter avdelingen under en stadig økt press.

Kommunen har en økt tilflytting av barn med spesielle behov. I tillegg registreres et økende omfang av barn innen autismespekteret, psykososiale vansker og komplekse familiesaker som krever mye oppfølging og samarbeid. Denne type arbeid er tidkrevende og fordrer kompetanse.

Økt etterspørsel fra skole og barnehage, samt pågang fra foreldre med barn med spesielle behov utøver trykk på tjenesten.

Å få prioritert tidlig innsats fra Helseenheten inkludert PP-tjenesten gjennom å være tilgjengelig i barnehage og skole, er avgjørende. Samarbeid mellom skole, barnehage og PP-tjenesten for å styrke den allmennpedagogiske tilnærmingen er nødvendig for å redusere andel elever med behov for spesialundervisning gjennom skoleløpet.

Antall fremmedspråklige som søker helsetjenesten medfører behov for annen kompetanse enn den helseenheten besitter. Dette betyr økning i tidsbruk og tolkeutgifter.

Forebygging og tidlig innsats

Tidlig innsats forutsetter at problemer avdekkes så tidlig som mulig, og at det iverksettes oppfølgingstiltak. Tidlig oppdagelse av vansker og avdekking av rus/ vold medfører økt ressursbruk i tiltaksdelen. En utfordring er at når et problem er avdekket – i hvor stor grad har helseenheten mulighet til å gi oppfølging? Å prioritere forebygging betyr at nødvendig "reparasjonsarbeid" må nedprioriteres i den grad det er forsvarlig. Dette setter tidvis enheten i et etisk prioriterings-dilemma.

Kompetanse/rekruttering

Kommunene har fått utvidet ansvar for helsefremming, forebygging, utredning, behandling og habilitering/rehabilitering. Dette medfører økte krav til kompetanse og rekruttering av personell med "riktig" kompetanse. Helseavdelingen har rekrutteringsvansker ift PP-rådgivere, psykolog, logoped, jordmor og helsesøster.

Strukturelle endringer / nye lovpålagte oppgaver / sentrale føringer

Samhandlingsreformen medfører at oppgaver flyttes fra spesialisthelsetjenesten til kommunen. Forebygging og tidlig intervensjon skal prioriteres. Den nye kommunerollen medfører generelt økte krav til ressurser og kompetanse lokalt.

Helseavdelingens krav til endring og utvikling fordrer også tid og kompetanse.

Det samme gjelder dersom vi skal lykkes med implementering av nye arbeidsformer.

Nasjonale føringer stiller i større grad enn før krav til system- og samfunnsrettet arbeid. Plan- og utviklingsarbeid, veiledning og fagstøtte til øvrig personell/ tjenester inngår i dette arbeidet.

Systemarbeid er tidkrevende og ansatt-ressursen må dreies fra individ til systemrettet arbeid. I en overgangsfase, før den antatte gevinsten fra systemarbeid kan innhentes, skal det også utføres individuell oppfølging. Dette er utfordrende for tjenesteområdene. Systemrettet arbeid i tjenester som KPPT og kommunepsykolog medfører økt press på individuell oppfølging fra Helseøstertjenesten. *Helseavdelingen har som mål å være synlig og tilgjengelig der hvor barn og unge oppholder seg i hverdagen.*

Dreiningen i arbeidsform med helseøster tilstede på skolen og avsatte utedager for KPPT i barnehage og skole, er med å avdekke flere problemer enn tidligere. Dermed øker også kravet til oppfølging og iverksetting av tiltak.

Psykisk helse som prioritert folkehelsestrategi

Implementering av psykologisk førstehjelp i barnehage og skole medfører økt bruk av personalressurser og tid. Det samme gjør Fellesprosjektet bane/vei. Dette prosjektet fordrer i tillegg kompetanse som kommunen ikke innehar selv.

Sentrale føringer:

- Oppfølging og styrking av helsestasjonstjenesten og skolehelsetjenesten. Implementering av ny veiledere
- Styrking av kompetansen på helsemessige forhold ved skolemiljøer
- Endringer i barnehageloven som gjelder førskolebarn med særskilte behov. Endringene startet å virke fra 1. august 2016. Endringene gjelder flytting av allerede eksisterende rettigheter for barn og foreldre fra opplæringsloven til barnehageloven. Nye rettigheter har kommet til. For Kppt som tjeneste påvirker dette:
 - KPPT sin rolle i arbeidet med kompetanse – og organisasjonsutvikling i barnehagen (§19c)
 - KPPT sitt arbeid i forhold til å sikre retten til spesialpedagogisk hjelp for barn under skolepliktig alder (§19c)
 - PP-tjenesten skal arbeide mer systemrettet og være tettere innpå den enkelte barnehage
 - PP-tjenesten skal bistå med kompetanse - og organisasjonsutvikling
 - PP-tjenesten skal innrette sin virksomhet slik at den både ivaretar sin rolle som sakkyndig instans, samtidig som den bistår med kompetanse- og kvalitetsutvikling
- Handlingsplan og strategi for å avdekke vold i nære relasjoner skal implementeres
- Pakkeforløp innen psykisk helse og rus skal implementeres i løpet av 2018
- De kommunale frisklivssentralene skal tilby et utvidet oppfølgingstilbud for endring og mestring av levevaner i tråd med ny veileder. Sentralene skal bidra med kunnskap og data i forskning relatert til endring av levevaner.
- Følge opp tilskuddsordning og satse på rekruttering av psykologer til kommunen.

Kommunene skal ut fra lokale hensyn benytte kompetansen til gitte formål:

- Kommunen skal sørge for rutiner som sikrer løpende oversikt over helsetilstand og påvirkningsfaktorer, jf fireårig oversiktsdokument
- Psykisk helse og livskvalitet skal integreres i folkehelsearbeidet og bidra til å skape mestring på livets ulike arenaer
- Brukerperspektivet skal ivaretas i tjenestetilbudet og utvikling av tjenestetilbud.

Driftsbudsjett

1000 kr	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021
Konsekvensjustert budsjett	12 942	12 942	12 942	12 942
Nye tiltak:				
Innsetting av vikar - lavere lønnskostnad/vakanse	-303			
Permisjon	-29			
Vakanse	-51			
Veiledningspenger	-40			
Generell effektiviseringskrav		-459	-460	-543
Nye tiltak og omstillinger	-423	-459	-460	-543
Ramme 2018-2021	12 519	12 483	12 482	12 399

Satsningsområder i 2018

- Utvikle en tverrfaglig samhandlingsmodell på systemnivå (systemrettet samarbeid) for Helseavdelingen, barnehager, skoler og foreldre/foresatte (Hole-modellen)
- Helseavdelingen skal bidra inn i barnehager og skoler med planlegging av forebyggende tiltak på individ-, gruppe-, og universelt nivå.
- Helsestasjon og Skolehelsetjenesten skal i tråd med ny veileder styrke fokuset på "vold og seksuelle overgrep" i konsultasjoner på helsestasjon og skoler, samt i undervisning på skolene
- Fysioterapitjenesten som en fast aktør i skolehelsetjenesten
- Styrke det allmenpedagogiske perspektivet i skole gjennom systemrettet arbeid
- Stabilisere og fortsette implementering av tiltaket psykologisk førstehjelp i skole og barnehage
- Helsekonsekvensutredning Fellesprosjektet vei/bane
- Psykisk helse som satsning og folkehelsestrategi – planlegging og iverksetting av tiltak
- Tilpasse helsestasjonslokaler til bruk som venterom for Helseavdelingens brukere, samt tilpasse lokalene til nye driftsformer - utvidete gruppetilbud og felleskonsultasjoner på helseundersøkelsene

Reduksjon legeressurs

- Kommunelege reduseres med 10 % stilling i januar-februar
- Reduksjon i praksiskompensasjon
- 10 % av Kommunelegestilling har stått vakant siden mars 2017 og konsekvensene forblir de samme inntil vi har lege tilbake i stillingen fra mars 2018
- Helsestasjonslege reduksjon med 8 %
- Reduksjon i praksiskompensasjon
- Helsestasjonslege kun annenhver uke fra januar – april

Turnuslege vil ta konsultasjonene og tiltaket anses som forsvarlig i perioden januar- februar. I mars/april vil det komme ny turnuslege og grad av veiledning må vurderes. En erfaren helsestasjonslege vil besitte større erfaringskompetanse enn en nyutdannet lege. Normalt jobber helsestasjonslege og turnuslege parallelt.

- Flere barn på listen pr.dag
- Krevende timelogistikk.

Erfaring viser at reduksjon i legeressurs medfører økt press på helsesøsterkonsultasjonene.

Kommunefysioterapeut – vakanse i to måneder

- Ingen autorisert fysioterapeut i PRO
- ingen fysioterapirepresentant på inntaksmøte i PRO
- mister fysioterapikompetanse inn i tverrfaglige grupper i PRO
- Turnusfysioterapeut vil jobbe uten den veiledningen som ligger til denne stillingen. Turnusveiledning må da utføres av annen fysioterapeut og dette vil påvirke totalkapasitet. Sannsynlig økt arbeidsbelastning på gjenværende personell.

Fysioterapitjenesten har stått et år med vakanse pga rekrutteringsvansker.

Konsekvens av spareforslaget knyttet til konsulent tjenester:

Lovpålagt veiledning av psykolog i KPPT løses internt ved å benytte Kommunepsykolog som veileder i stedet for å innhente veilederkompetanse eksternt. Veiledningens omfang er beregnet til 4 t pr måned. Direkte konsekvens av dette er at Kommunepsykologen reduserer tilsvarende timeantall på sitt tilbud om lavterskel psykologsamtaler til barn, unge og deres familier. Dette medfører at tilgjengeligheten til en allerede liten tjeneste (40 %) vil bli ytterligere redusert.

8.6 NAV Hole

Kort om tjenesteområdet

Tjenesteområdet har totalt 25,5 kommunale årsverk fordelt på 33 personer. Disse jobber innenfor områdene sosialhjelp, rus/psykiatri, bosetting av flyktninger, barnevern samt Husbankens ordninger (startlån, bostøtte m.v.). Innenfor psykisk helse har vi døgnkontinuerlig tilbud.

I tillegg er det 3,9 statlig ansatte årsverk som arbeider i forhold til statlige ytelser og tiltak; oppfølging av arbeidsledige, sykefravær, arbeidsavklaringspenger (AAP) m.v.

Det er de kommunale fagområdene som omhandles i budsjettdokumentet.

Samtidig som tjenestestedets fagområder i stor grad har som oppgave "reparasjon"/behandling av allerede oppstått problematikk, har de ulike fagområdene lovverk hvor formålsparagrafene i stor grad omhandler forebygging, og utjevning av sosiale forskjeller. Prinsippet om hjelp til selvhjelp og tidlig intervensjon er fremtredende innenfor alle områdene.

Overordnede mål

§1- Lov om sosiale tjenester i NAV

"Formålet med loven er å bedre levekårene for vanskeligstilte, bidra til sosial og økonomisk trygghet, herunder at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig, og fremme overgang til arbeid, sosial inkludering og aktiv deltakelse i samfunnet. Loven skal bidra til at barn og unge og deres familier får et helhetlig og samordnet tjenestetilbud. Loven skal bidra til likeverd og likestilling og forebygge sosiale problemer.

Lov om barneverntjenester §1-1

Formålet med denne loven er

- -å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid
- -å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår."

Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester §1-1

Lovens formål er særlig å forebygge, behandle og tilrettelegge for mestring av sykdom, skade, lidelse og nedsatt funksjonsevne. Videre å fremme sosial trygghet, bedre levekårene til vanskeligstilte, sikre den enkelte mulighet til å leve og bo selvstendig, ha en aktiv og meningsfull tilværelse m.v. (ikke sitat)

Lov om introduksjonsordning §1

"Formålet med denne loven er å styrke nyankomne innvandreres mulighet for deltakelse i yrkes- og samfunnslivet, og deres økonomiske selvstendighet".

Målekort

Perspektiver	Mål	Måleindikator	Målemetode	2016	2017	Mål 2018-2021
Økonomi	Holde vedtatt budsjett	Avvik i forhold til budsjett	Regnskap	96%	0%	0%
Medarbeidere	Friske og produktive medarbeidere som er på jobb	Sykefravær	Intern statistikk	1,6	1,2	3%
	Tilfredse, indre motiverte medarbeidere som mestrer jobben og skaper gode resultater	Medarbeidertilfredshet Mestringstro	Medarbeiderundersøkelse	Ikke målt		
		Medarbeidertilfredshet Mestringsorientert ledelse	Medarbeiderundersøkelse	Ikke målt		
		Medarbeidertilfredshet Selvstendighet/autonomi	Medarbeiderundersøkelse	Ikke målt		
Brukere	Treffsikre tiltak innefor barneverntjenesten	Tiltaksplaner i saker	Telles i fagsystem	90%		95%
	Kvalifisering av flyktninger	Flyktninger i jobb/utdanning etter 3 år i introprogram	Manuell telling			96%
	Arbeid og aktivitet	Alle sosialhjelpsmottakere er i- eller har tilbud om aktivitet	Telling gjennom fagsystem			95%

Målekortet er ikke oppdatert. Vil i all hovedsak være aktuelt med de samme målene også i 2018.

Utfordringer som påvirker driften

Redusert ramme sett i forhold til behov for økning av drift på bakgrunn av lovpålagte oppgaver; eksempelvis økt behov for bemanning overfor enkeltbrukere innenfor psykiatritjenesten medfører at tilbudet til de øvrige brukerne med noe mindre behov reduseres i betydelig grad.

Det er ikke tatt budsjettmessig høyde for aktivitetsøkning (dvs iverksetting av nye tiltak) innenfor barneverntjenesten.

Lovendring vedrørende statlig ytelse (AAP) fra 2018 kan føre til at flere som tidligere har hatt "trygd" blir berettiget sosialhjelp. Dette vil medføre økte utgifter innenfor sosialhjelpsområdet. Dette er det ikke tatt høyde for i budsjettet.

Vi ser flere unge voksne (17-25) innenfor alle fagområdene våre, med lavt funksjonsnivå, kognitivt, emosjonelt og materielt, hvor vi må inn med omfattende tverrfaglig bistand. Dette er ressurskrevende både økonomisk og personellmessig.

Opprettholde og skape engasjement i personalgruppen; både hva angår arbeid innenfor disse områdene samt evne og vilje til kompetanseheving. Dette gjelder både formell og uformell kompetanse.

Driftsbudsjett

1000 kr	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021
Konsekvensjustert budsjett	21 254	21 314	21 314	21 314
Nye tiltak:				
Vakanse	(60)			
Generelt effektiviseringskrav		(758)	(761)	(898)
Nye tiltak og omstillinger	-	(758)	(761)	(898)
Ramme 2018-2021	21 254	20 556	20 553	20 416

Satsingsområder i 2018

- **Arbeid og aktivisering**

Innenfor et hvert fagområde skal tanken om den helsefremmende og forebyggende effekten ved arbeid og aktivitet være fremtredende. Det være seg i foreldregruppen av de som mottar barneverntjenester, flyktninger eller hos personer med ulike psykiske lidelser

- **Forebygging og tidlig intervensjon**

Dette er forpliktelser som gjenspeiles i lovverk, jfr ovenfor, men som ytterligere skal understøttes gjennom valg av arbeidsform og tiltak innenfor de ulike fagområdene; alt fra barnevern ved tidlig inngripen, til treffsikker hjelp og samarbeid rundt den voksne brukergruppen av ulike fagområder.

Høring

8.7 Pleie, rehabilitering og omsorg

Kort om tjenesteområdet

Tjenesteområdet leverer helse, pleie- og omsorgstjenester til den eldre delen av befolkningen i eget hjem, omsorgsbolig og på institusjon. Personer over 67 år utgjør ca. 14 % av kommunens innbyggere.

Tjenesteområdet har i dag tilstrekkelig kapasitet, med unntak ressurser i demensteamet og i perioder til hverdagsrehabilitering. Behovet generelt varierer over året med høy- og lavaktivitets perioder. Demensteamet følger opp 24 hjemmeboende. Det er et stort press på ergoterapitjenester til tross for at det har blitt konvertert stilling internt for å styrke denne tjenesten. Hole bo- og rehabiliteringssenter ble sertifisert som Livsgledehem i april 2017. Sundjordet bofelleskap starter opp prosessen mot sertifisering høsten 2017. Tjenesteområdet er preget av flere år med omstilling og nedbemanning.

I 2016 hadde 28 brukere fått hverdagsrehabilitering. 25 av disse fikk bedret sitt funksjonsnivå. Hittil i år har kun 6 fått hverdagsrehabilitering på grunn av høy aktivitet i hjemmetjenesten og begrenset kapasitet. Per 1.9.2017 var det 35 brukere som hadde omsorgsbolig med og uten bemanning, 23 beboere hadde langtidsplass på sykehjemmet. I tillegg har sykehjemmet 11 korttidsplasser inkludert kommunal øyeblikkelig hjelp. Hjemmetjenesten (hjemmesykepleie og hjemmehjelp) ga tjenester til 171 brukere. Hole kjøper en ekstern langtidsplass i omsorgsbolig.

Tjenesteområdet har ansvar for fastleger til hele befolkningen. For tiden er kapasiteten svært god etter etableringen av "Legene på Sundvollen".

Overordnede mål

Tjenestene som ytes skal ivareta brukerens verdighet og bidra til at brukerne mestrer eget liv, og være tilpasset brukerens hjelpebehov. Det er et mål å kunne bo i egen bolig så lenge som mulig og mestre egen hverdag.

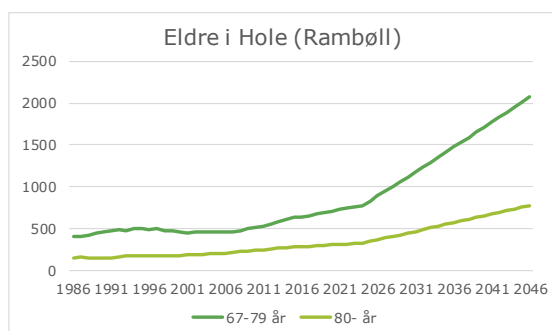
Målekort

Perspektiver	Mål	Måleindikator	Målemetode	2015	2016	31.03.2017	30.06.2017	Mål 2017-2020	
Økonomi	Holde vedtatt budsjett	Avvik i forhold til budsjett	Regnskap	10,87 %	0%			0%	
Medarbeidere	Friske og produktive medarbeidere som er på jobb	Sykefravær	Intern statistikk/ Visma	10,3	10,4% (pr sep)	13,1%	10,7%	<10	
	Styrke kontinuitet til bruker ved at en større andel ansatte har høyere stilling.	Gjennomsnittlig stillingsprosent	Intern statistikk/ Arena. Måles årlig i desember	Ikke målt	62,3 %		63,9	>65 %	
	Styrket kompetanse til bruker ved å høyne andelen personale som har høyskoleutdanning	Andel personale som har høyskoleutdanning	Intern statistikk/ Visma. Måles årlig i desember	Ikke målt	26 %		31 %	35 %	
	Styrket kompetanse til bruker ved å høyne andelen personale som har fagutdanning	Andel personale som har fagutdanning	Intern statistikk/ Visma. Måles årlig i desember	Ikke målt	50 %		45 %	50 %	
	Tilfredse, indre motiverte medarbeidere som mestrer jobben og skaper gode resultater	Relevant kompetanseheving	Medarbeiderundersøkelsen. Måles annethvert år, neste våren 2018	Ikke målt	3,7		Måles våren 2018		>4
		Medarbeidertilfredshet Mestringsstro	Medarbeiderundersøkelse. Måles annethvert år, neste våren 2018	Ikke målt	4,3		Måles våren 2018		> 4,4
		Medarbeidertilfredshet Mestringsorientert ledelse	Medarbeiderundersøkelse. Måles annethvert år, neste våren 2018	Ikke målt	3,8		Måles våren 2018		> 4,2
		Medarbeidertilfredshet Selvstendighet/ autonomi	Medarbeiderundersøkelse. Måles annethvert år, neste våren 2018	Ikke målt	4,2		Måles våren 2018		>4,4
	Brukere	Hverdagsrehabilitering skal heve funksjonsnivå i tråd med brukers behov	Andel deltakere som har bedre score på funksjonstester etter HR	Eget skjema/uttrekk fra Cosdoc. Måles hvert halvår	Ikke målt	89 % (25 av 28 deltakere)	100 % (3 av 3 deltakere)	66 % (2 av 3 deltakere)	>90%
		Redusere unødvendig medikamentbruk for langtidsbeboere på sykehjem	Antall faste medikamenter	Gjennomgang Cosdoc. Måles årlig	Ikke målt	8,3		7,7	<6,5
Redusere unødvendig medikamentbruk for beboere i hjemmetjenesten		Antall faste medikamenter	Gjennomgang Cosdoc. Måles årlig	Ikke målt	7,5		8,4		
Brukere/pasienter skal ikke være utsatt for alvorlige avvik		Fravær av alvorlige avvik	I ordinær rapportering på avvik til tjenesteleder	2	2	0	0	0	
Liggesår skal ikke oppstå på institusjon		Fravær av liggesår oppstått på institusjon	Eget registrerings-skjema. Måles hvert kvartal	Ikke målt	4	0	0	0	
Hjemmeboende (inkl. Sundjordet) skal unngå brudd som følge av fall		Antall fall	Uttrekk Cosdoc. Måles hvert kvartal	Ikke målt	Ikke målt	31	24		
Pasienter/beboere på sykehjem skal unngå brudd som følge av fall.		Antall fall	Uttrekk Cosdoc. Måles hvert kvartal	Ikke målt	Ikke målt	35	16		
Beboer på langtidsavdelingen skal ha tilfredsstillende tannhelse.		BSI status	Rapport fra tannhelsetjenesten. Måles årlig i desember.	3,6			Måles desember 2017	3,6	
Brukere skal være fornøyd med informasjon og medvirkning		Brukernes score på informasjon og medvirkning	Bruker-undersøkelsen. Måles annethvert år, neste våren 2018	Ikke målt	4,1/5,4 4,3/4,7		Måles våren 2018		
Pårørende skal være fornøyd med informasjon og medvirkning		Pårørendes score på informasjon og medvirkning	Bruker-undersøkelsen. Måles annethvert år, neste våren 2018	Ikke målt	4,2/4,5		Måles våren 2018		

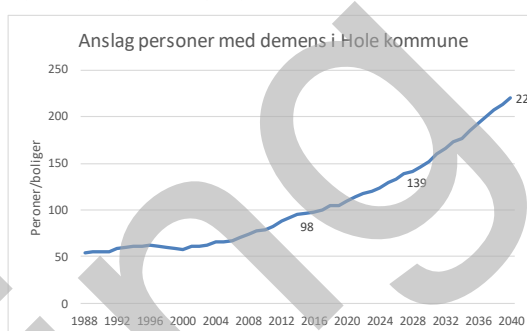
Utfordringer som påvirker driften

Behovet for pleie- og omsorgstjenester varierer over tid ut fra helsetilstanden til befolkningen. Kommunens hovedutfordring innenfor eldreomsorgen er å møte omsorgsbehovet til flere eldre med demens. Utkast til demensplan fram mot 2040 behandles i levekårsutvalget høsten 2017. Behovet for endrede tjenester til hjemmeboende og for heldøgns omsorgsplasser vil øke i årene som kommer. Kommunen har og vil i økende grad få flere brukere med krevende atferd og som har behov for skjermet langtids plass. Hittil har kommunen løst dette med å kjøpe ekstern plass. Dette er en relativt dyr løsning pr. plass i tillegg til at vi ikke får bygd opp denne typen kompetanse innenfor demensomsorgen. Det er også relativt få plasser å få kjøpt. Det er nødvendig å planlegge etablering av en liten skjermet enhet for denne pasientkategorien i tilknytning til omsorgsboligene på Vik Syd.

Figur 1: Oversikt over befolknings utviklingen i Hole 67+

Figur 2: Anslag utviklingen på personer med demens i Hole

Velferdsteknologi

Utvikling av velferdsteknologiske tjenester er et bidrag til at innbyggerne kan mestre eget liv og egen helse i trygge rammer i eget hjem. Ved hjelp av eksterne tilskudd har Hole nå kommet i posisjon til å begynne å arbeide med denne tjenesteinvasjonen. Utvikling av trygge og gode velferdsteknologiske tjenester vil gå over flere år med en gradvis kompetanseheving og implementering av løsninger. Innovasjonene vil bli krevende ressursmessig. Det er begrenset hva kommunen kan forvente av tilskudd til arbeidet, og det gis ikke tilskudd til innkjøp eller leie av utstyr. Kommunen må beregne å prioritere noe midler til lønn og utstyr i årene framover dersom den skal lykkes med omstilling.

Oppgaveforskyvning og kompetansebehov

Kommunen er avhengig av å ha styrket kompetanse for å møte eksisterende og nye oppgaver som følge av Samhandlingsreformen. I tillegg har tjenesteområdet mange arbeidstakere som har passert 60 år. Det gjelder særlig på sykehjemmet og Sundjordet. Ved rekruttering må det vurderes om stillinger skal konverteres til stilling med høyere kompetanse for å møte brukernes behov. Det er særlig behov for å styrke kompetansen innenfor områdene demens, ergoterapi, psykisk helse, velferdsteknologi og lindrende behandling. Kommunen må iverksette tiltak for å styrke kompetansen til egne ansatte i tillegg til nyrekruttering.

Driftsbudsjett

1000 kr	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021
Konsekvensjustert budsjett	78 558	78 558	78 558	78 558
Nye tiltak:				
Nye kriterier for vurdering av hjemmehjelp	(285)	(285)	(285)	(285)
Redusert kjøp av plasser til lindrende behandling	(248)	(248)	(248)	(248)
Redusert kontortjeneste med 20%	(201)	(201)	(201)	(201)
Styrke demenskoordinator	201	208	215	221
Utvikling velferdsteknologiske tjenester - drift	1 063	1 327	1 528	1 130
Generelt effektiviseringskrav		(2 812)	(2 831)	(3 322)
Nye tiltak og omstillinger	530	(2 011)	(1 822)	(2 704)
Ramme 2018-2021	79 088	76 547	76 736	75 854

Betalingssetter

Det foreslås justering av de fleste betalingssetter i.h.h.t forventet prisvekst. Setter for hjemmehjelp og salg av krykker justeres over dette for å være mest mulig lik egenandelene i våre nabokommuner.

Satsningsområder i 2018

- Styrke demensomsorgen til hjemmeboende i tråd med Demensplan 2040. I 2018 vil demenskoordinator styrkes og hjemmetjenesten vil prøve ut arbeidslag som arbeidsform for å følge opp hjemmeboende demente.
- Tjenesteinnovasjon e-helse. Kompetanseheving, utprøving og implementering av velferdsteknologi. For 2018 er det planlagt å prøve ut medikamentdispensere, digitalt tilsyn og digital konsultasjon. Hole kommune vil sammen med andre kommuner søke deltagelse i det nasjonale implementeringsprogrammet. Velferdsteknologisk handlingsplan for Hole utarbeides i løpet av 2018.
- Styrke den samlede kompetansen for å møte brukernes/pasientenes endrede behov. Ved ledighet konverteres stillinger til sykepleiestillinger. Mål er andel sykepleiere på 35 %. Andel fagutdannede på videregående nivå bør ligge på 50 %.
- Livsgledehem breddes til Sundjordet.

Investeringsbehov og tiltak

VIK Syd – omsorgsboliger og behov for færre driftsenheter

Hole kommune har mange små driftsenheter innen PRO, TFF og psykisk helse. Dette gir en relativt dyr drift, spesielt på natt. Det er et forventet økende behov for tilrettelagte omsorgsleiligheter for gruppen demente. Miljøterapi er det beste virksomme tiltaket for demente, og omsorgsleiligheter er et meget vesentlig tiltak for å minske behovet for institusjonsplasser. Demensplan 2040 foreslår å samle mest mulig boliger, både private og kommunale sentralt i kommunen. Det vil bidra til bedrede mestringsmuligheter for beboer og mer rasjonell drift. I forbindelse med etablering av Ringeriksbanen og ny E-16 vil det bli behov for erstatningsbygg for Sundjordet bofellesskap. Planlegging av større driftsenheter innenfor alle typer omsorgsboliger og nye boliger må prioriteres.

Velferdsteknologi

Utvikling av velferdsteknologiske tjenester starter høsten 2017. I 2018 og 4 -5 år framover må kommunen forvente å investere i kunnskap, prosjektmedarbeidere og utprøving og implementering av utstyr. Gevinst ved innføring av teknologien er bedre trygghet for den hjemmeboende, bedre mestringsmuligheter og dermed bidrag til å bremse det økende behovet for kommunale tjenester som vil komme av befolkningsveksten av eldre. Gevinsten vil komme gradvis etter hvert som nye tjenester implementeres, men det vil ta tid. 2018 – 2019 vil i hovedsak være preget av investering og omstilling. Det vil i løpet av 2018 utarbeides en handlingsplan for innføring av velferdsteknologi i Hole.

8.8 Tiltak for Funksjonshemmede (TFF)

Kort om tjenesteområdet

Kommunen har 3 omsorgsboliger med totalt 14 leiligheter. Omsorgsboligene har pt. døgnbemanning. Av 13 brukere er 7 ressurskrevende brukere med omfattende og sammensatte behov.

Pt. brukes den ene leiligheten som avlastningsbolig for flere hjemmeboende barn og unge, som rullerer på å ha opphold i boligen. TFF har siden juli 2015 måtte kjøpe plass på Austjord avlastningsenhet, da kapasiteten er sprengt.

Fra januar 2016 har TFF disponert 5 leiligheter i første etasje på Vikstunet, hvor det bor ungdom med begrenset behov for oppfølging.

Det gis i tillegg tjenester til barn og voksne med ulike funksjonshemninger som bor rundt omkring i egne private hjem i Hole.

Tjenesten yter:

Praktisk bistand
Brukerstyrt personlig assistanse(BPA)
Støttekontakt
Avlastning
Omsorgslønn

Brukergruppen er barn og voksne:

- Personer med psykisk utviklingshemming, ofte med fysisk funksjonsnedsettelse i tillegg.
- Flere brukere med ervervet hjerneskade.
- Alvorlige langtkommende fysiske funksjonsnedsettelser f.eks. MS
- Diagnoser innen autismspekteret (autisme, Tourettes, AD/HD)

Kommuneplanens overordnede mål

- Imøtekomme brukernes behov for tjenester, øke kompetansen til ansatte.
- Omsorgsleilighetene skal være attraktive.
- Tilby meningsfylte og alternative aktiviteter.

Hovedmål innen de 4 perspektivene:

Brukere:

Den enkelte bruker skal ha mulighet til å leve og bo selvstendig, samt mulighet til å ha en aktiv og meningsfylt tilværelse i fellesskap med andre.

Medarbeidere:

Den enkelte medarbeider skal oppleve og leve opp til de verdier som ligger i Vi-kulturen (RÅLF, ledersettinger og relasjonsledelse)

Samfunn:

TFF skal jobbe aktivt for å skape godt omdømme av tjenesten og faget, sikre brukerne mulighet for deltakelse i alminnelige aktiviteter i nærmiljøet.

Økonomi:

Tjenestetilbudet skal gis innenfor de gitte økonomiske rammer og gjeldende lovverk.

Målekort

Perspektiver	Mål	Måleindikator	Målemetode	2015	2016	Pr 15.09.2017	Mål 2018-2020
Økonomi	Holde vedtatt budsjett	Avvik i forhold til budsjett	Regnskap	-1,61%	-0,13%	-3,41%	0%
Medarbeidere	Friske og produktive medarbeidere som er på jobb	Sykefravær	Intern statistikk	9,0%	6,8%	9,2%	6%
	Sikre kontinuitet	Stillingsprosent	Intern statistikk	Ikke målt	60%	59%	>65%
	Tilfredse, indre motiverte medarbeidere som mestrer jobben og skaper gode	Medarbeidertilfredshet Mestringstro	Medarbeiderundersøkelse	Ikke målt	4,4	ikke målt i 2017	>4,4
		Medarbeidertilfredshet Mestringsorientert ledelse	Medarbeiderundersøkelse	Ikke målt	4,0	ikke målt i 2017	>4,0
	Medarbeidertilfredshet Selvstendighet/autonomi	Medarbeiderundersøkelse	Ikke målt	4,1	ikke målt i 2017	>4,1	
Brukere	Opplevd brukermedvirkning med totalskåre over 4	Målt hos brukere og pårørende	Brukerundersøkelse	Ikke målt		måles uke 42 og 43	80%
	Opplevd medbestemmelse	Bestemmer selv hvilke klær man skal ha på seg	Brukerundersøkelse	Ikke målt		måles uke 42 og 43	> 90% svarer bekreftende
		Bestemmer selv når du skal legge deg	Brukerundersøkelse	Ikke målt		måles uke 42 og 43	> 75% svarer bekreftende
		Bestemmer over egen fritid	Brukerundersøkelse	Ikke målt		måles uke 42 og 43	> 75% svarer bekreftende
	Fravær av alvorlige avvik	Medisinavvik Vold Seksuelle overgrep	Telles	0	0	0	0
	Samsvar mellom tildelte timer i vedtak og faktisk tilbud	ATA-tid	Telles	100%	100%	100%	100%
	Fravær av omgjorte vedtak hos Fylkesmannen	Klagesaker	Telles	0	0	0	0

Utfordringer som påvirker driften

Vekst

- Økning i tjenester til familier med barn som har omfattende behov for hjelp og avlastning.
- Hole kommune har i dag ikke nok kapasitet på avlastningsenheten. Dette skyldes de fysiske rammer (midlertidig tatt i bruk en omsorgsleilighet), det er uhensiktsmessig ift ressursbruk, da man bare kan ta imot et og et barn om gangen. Det fins ikke lekeplass eller avgrenset lekeområde ute, og ikke aktivitetsrom inne. Avlastningsenheten i Hole oppfyller dermed ikke de statlige anbefalingene.
- Økning i bistand til fremmedspråklige familier/brukere.
- Økning i brukergruppen som har diagnose innen Autismespekteret som: autisme, Asperger, Tourette og AD/HD

Strukturelle endringer/ nye lovpålagte oppgaver og sentrale føringer

Det er varslet at det vil komme endringer i refusjonsordningen til ressurskrevende tjenester, og man ser at innslagspunktet stadig øker for hvert år. Dette betyr at kommunen må ta en større del av regningen knyttet til brukere med omfattende og sammensatte behov selv.

Endring i Khol i forhold til kommunens ansvar overfor pårørende som har særlig tyngende omsorgsarbeid. Kommunen skal kunne tilby pårørende nødvendig støtte i form av:

- Opplæring og veiledning
- Avlastningstiltak
- Omsorgstønad

Driftsbudsjett

1000 kr	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021
Konsekvensjustert budsjett	27 567	27 567	27 567	27 567
Nye tiltak:				
Boligleder dekker miljøvakter ferieavviklingen	(60)			
Boligleder dekker miljøvakter sommerferien	(60)			
Boligleder dekker miljøvakter ferieavviklingen	(60)			
Gang mellom Gamleveien 2B og Sundjordet	(800)	(800)	(800)	(800)
Kjøp av eksternt avlastningsplass	300			
20% stilling finansieres med prosjektmidler	(121)			
Generelt effektiviseringskrav		(949)	(952)	(1 123)
Nye tiltak og omstillinger	(801)	(1 749)	(1 752)	(1 923)
Ramme 2018-2021	26 766	25 818	25 815	25 644

Området har i 2017 opplevd en vesentlig økning i behov for tjenester, særlig avlastning, samtidig som tilskudd ressurskrevende tjenester reduseres pga dødsfall og alder.

I 2014 fikk 52 innbyggere tjenester fra TFF. Dette tallet er pr september 2017 ca 80, i tillegg til at flere nåværende brukere gradvis får økte behov.

For å møte krav til omstilling og reduksjoner foreslås å redusere vikarutgifter gjennom kutt og at boligledere dekker vikarbehov i ferier.

Investeringsbehov og tiltak

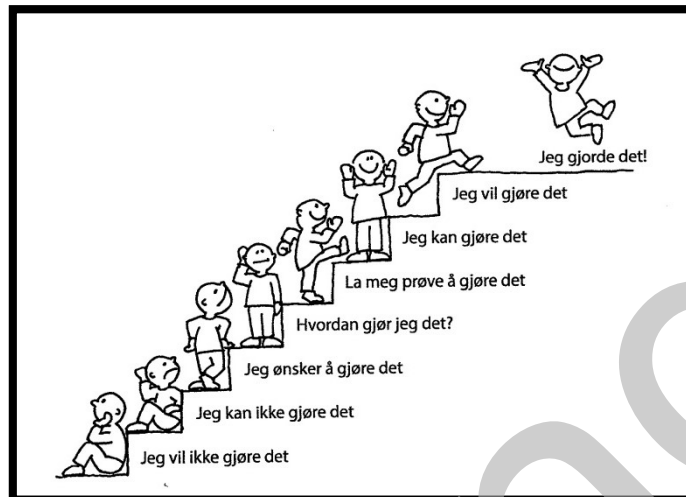
I forbindelse med etablering av Ringeriksbanen og ny E-16 vil det bli behov for erstatningsbygg for Gamleveien 2B.

Behovet for en egnet og større avlastningsenhet er stort. Sammen med eiendomsforvalter ser enheten på om det er muligheter i den nåværende boligmassen med tilpasninger ift aktivitetsrom og lekeplass.

Satsningsområder

- **Hverdagsmestring**

Ansatte blir enda bedre og mer bevisst ressurser hos brukeren, og motivere til å mestre daglige gjøremål og aktiviteter

- **Systematisk jobbing med kompetansehevende tiltak og verdier**

Gjennom etisk refleksjon, opplæring og veiledning økes ansattes handlingskompetanse, vurderingsevne og faglige bredde. Herunder er det også fokus på brukermedvirkning, kommunens plikter og brukers rettigheter.

- **Barn og unge**

Sikre et godt og faglig sterkt tilbud til barn og unge med spesielle behov.

Tiltak som gjøres allerede i dag:

- TFF har ingen stabs- og støttefunksjoner.
- Enhetslederne er ansatt i 100% stillinger, men i snitt har de tilsvarende 40% arbeidstid ute i miljøet.
- Antall vedtakstimer er gjenspeilet i antall årsverk, driften tas opp og ned.
- På enhetene er det personalmøter kun 1 time hver 3. uke.
- Avdelingsledermøter hver 14 dag.
- Nøktern drift, vedtak som bare er faglig forsvarlige og ikke noe ut over det.
- Søkt om og fått innvilget eksterne kompetansmidler fra FM.
- Benytter VLT (varig tilrettelagt tilskudd) medarbeider
- Bruker lærlinger inn så mye det er faglig forsvarlig, mer enn det som er ventet ift verdiskapningen.

Felles natt-tjeneste Gamleveien 2B og Sundjordet

Endring i behov hos bruker gjør at man nå ser at det er mulig å ha felles natt-tjeneste. For å få til dette er det nødvendig med en forbindelse mellom de to byggene, samt mulighet for sikker tilkalling av nattevakten på Sundjordet ved behov i Gamleveien 2B. PRO og TFF er enige om at løsningen er god og gjennomførbart i forhold til driften.

Investeringsbehovet for prosjektet er om lag 150.000 kr. Oppstart i 2017 slik at en ferdig løsning kan stå klar til bruk fra nyttår.

Dette vil gi en årlig innsparing over driftsregnskapet på ca 800.000 kr fra og med 2018.

Høring

8.9 Samfunnsutvikling

Tjenesteområdet omfatter overordnet- og detaljplanlegging, herunder regionalt plansamarbeide i felles plankontor på Ringerike, behandling av bygge- og delesaker, oppmålingsaker, GIS og kart, naturforvaltning, friluftsliv og miljø.

Videre omfattes de tekniske tjenestene, produksjon, rensing, kontroll, drift og vedlikehold av vann og avløp. Forvaltning, drift og vedlikehold av kommunale bygg/ boliger og idrettsanlegg.

Tjenesteområdet omfatter også planlegging og gjennomføring av prosjekter knyttet til eiendom og drift. Drift, vedlikehold av kommunale veier. Beredskap og administrasjon vedrørende brann/ ulykker og drift av lokal gjenvinningsstasjon.

Overordnede mål

Målsetningen for området er å legge til rette for fremtidig utvikling gjennom rullering av kommuneplanen basert på dagens rammebetingelser, herunder økonomi, befolkningsvekst og nasjonale samferdselstiltak. Utvikle og oppgradere kommunal infrastruktur for å tilrettelegge for vekst som følge av nasjonale samferdselstiltak, herunder rullering av VA-plan. Kommuneplanens planprogram vedtas i 2017 og etterfølgende arbeid med rullering av areal- og samfunnsdel fortsettes for 2018.

Det er et mål å legge til rette for ny næringsvirksomhet og bygge opp under eksisterende næring, samt legge til rette for å utnytte de rike kultur- og naturkvalitetene i kommunen til beste for befolkningen og i et godt folkehelseperspektiv. Næringslivet er invitert til møter for å opprette god kontakt og forankre den videre næringspolitikken i konkrete behov og innspill fra denne gruppen. Funnene implementeres i kommuneplanens samfunnsdel.

Saksbehandlingen skal være forutberegnelig, gjennomføres innenfor lovpålagte frister og baseres på gjeldende regelverk, kommunale planer og RÅLF. Saksbehandlingen skal videre utføres kostnadseffektivt og til brukernes tilfredshet jf. mål beskrevet i målekortet.

Målekort

Perspektiver	Mål	Måleindikator	Målemetode	2015	2016	Mål 2017-2020
Økonomi	Holde vedtatt budsjett	Avvik i forhold til budsjett	Regnskap	-8,76%	0%	0%
Medarbeidere	Friske og produktive medarbeidere som er på jobb	Sykefravær	Intern statistikk	4,0%	3,8%	<4,0%
	Tilfredse, indre motiverte medarbeidere som mestrer jobben og skaper gode resultater	Medarbeidertilfredshet Mestringstro	Medarbeiderundersøkelse	ikke målt	4,3	4,4
		Medarbeidertilfredshet Mestringsorientert ledelse	Medarbeiderundersøkelse	ikke målt	4,4	4,5
		Medarbeidertilfredshet Selvstendighet/autonomi	Medarbeiderundersøkelse	ikke målt	4,0	4,2
Brukere	Utøve tjenesten i henhold til lovens krav, på en kostnadseffektiv måte, og til brukernes tilfredshet.	Saksbehandlingstid byggesaker 3 ukers frist	KOSTRA skjema	10,9 (dager)	13 (pr sept)	<15 (dager)
		Etterslep oppmåling	Intern statistikk	190 (dager)	139 (pr sept)	0 (dager)
		Forutsigbarhet i byggesaksbehandlingen	Bedre kommune			4,0
		Fornøyd med byggesaksbehandlingen	Bedre kommune			4,0

Hvordan skal vi jobbe for å nå målene?

For avdelingen areal- og byggesak er det utarbeidet en virksomhetsplan med konkrete justerende tiltak som planlegges gjennomført for å oppnå målene.

Vi har tatt utgangspunkt i medarbeiderundersøkelsen som ble gjennomført i 2016 for å etablere status for målsettingene innenfor arbeidsmiljø og medarbeidertilfredshet. Videre har vi gjennomført en prosess med areal- og byggesaksavdelingen hvor vi har prioritert og etablert tiltak for måloppnåelse innenfor disse områdene.

Innenfor byggesaksområdet er det gjennomført et eget prosjekt i regi av innovasjonsløftet, med tittelen "Bygg deg glad", for å kartlegge behov og identifisere tiltak.

For å danne et enda bedre bilde av situasjon og status i avdelingene planlegges det i løpet av 2018 å gjennomføre en brukerundersøkelse, både for å klarlegge dagens situasjon og for eventuelt å justere målene for perioden.

Utfordringer som påvirker driften

Utbygging av Ringeriksbanen og ny E16 (FRE16) er en utfordring som påvirker store deler av driften innenfor ulike spekter og er en utfordring spesielt for Teknisk og det planfaglige miljøet. Det benyttes mye av kapasiteten til kommunens planleggere til å følge opp og medvirke til regulering av de store samferdselsprosjektene kommunen vår berøres av. Vi har organisert oss bredt på det administrative planet for å sørge for tilrettelegging og påvirkning fra alle kommunens tjenesteområder, men det er ikke til å unngå at mye av ressursene innen arealplanleggingen går med til å forankre og ta vare på vårt lokale ansvar ovenfor FRE16.

Gode planer er en forutsetning for at kommunen kan styres i den retning man ønsker og det er i planstrategien vedtatt rullering av kommuneplanen, herunder både samfunns- og arealdelen. Gjeldende kommuneplan er ikke oppdatert etter gjeldende regelverk og tar ikke inn over seg den veksten vi kan se for oss. Dette vanskeliggjør god strategisk planlegging og er en utfordring for kommunens saksbehandlere i behandling av enkeltsaker.

Vi møter i dag disse utfordringene innenfor flere fagområder innen tjenesteområdet. Vakante stillinger har i inneværende år også gjort dette særlig sårbart. De tekniske områdene, inkludert plan, byggesak og oppmåling, vil være påvirket av vekstutfordringene også fremover gjennom ansvar for tilrettelegging og saksbehandling.

Mangel på nye tilrettelagte boligområder har resultert i nedgang av byggesaker. Dette ansees imidlertid å være midlertidig, i påvente av ny utvikling blant annet som et resultat av rullering av kommuneplan og kommunedelplaner og som resultat av planlagt utbygging av Ringeriksbanen og ny E16.

Driftsbudsjett

1000 kr	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021
Konsekvensjustert budsjett	37 321	37 321	37 321	37 321
Nye tiltak:				
Gamleveien 17 - egenandel for gjenoppbygging	125			
Generell effektiviseringskrav		-1 323	-1 328	-1 566
Nye tiltak og omstillinger	125	(1 323)	(1 328)	(1 566)
Ramme 2018-2021	37 446	35 998	35 993	35 755

Kort om budsjettet:

- Nøktern videreføring fra 2017
- Suksessiv økning til gjengs husleie vil gi økte leieinntekter også i 2018
- Avvikling av kommunens vedtak om husleiereduksjon for trygde og omsorgsboliger, herved at det for 2018 likebehandles med sats på 35%
- Reduksjon i betaling av leiekontrakt Kjellerberget
- Forpliktelser ifm. felles regionalt plankontor
- Nøktern videreføring av gebyrinntekter byggesak
- Avsatt 125 000,- for kommunens egenandel for gjenoppbygging av Gamleveien 17.

Betalingssatser

Gebyrregulativ for oppmåling, plan og byggesaker er revidert med mindre justeringer innenfor de ulike sakstypene. Dokumentet er videre strukturelt endret for å gjøre det mer brukervennlig og lettere å forstå. Målsetting for 2018 er blant annet å gjennomgå gebyrregulativet i sin helhet og kartlegge medgått tid og indirekte kostnader for de ulike sakstypene, i tråd med selvkostprinsippet.

Det er utarbeidet ny forskrift for vann og avløp som tar utgangspunkt i gjeldende regelverk. De vesentligste endringene angir blant annet endringer for håndtering av tilknytningsgebyr hvor det legges opp til en fast sats, og videre et todelt årsgebyr med en fast og en variabel del. Dette vil bedre fange opp tjenestenes kostnadssammensetning og gi en forskrift som er rettferdig, tydelig og forutberegnelig.

Utover dette endres reglene vedrørende vannmålere, stipulert forbruk og midlertidig tilknytning. Forutsatt at den nye forskriften blir vedtatt, vil denne danne grunnlag for et nytt gebyrregulativ.

Renovasjonsgebyret tilpasses etter innspill fra HRA.

Husleie økes til gjengs leie der det foreligger tidsbestemte leiekontrakter, i tråd med Husleielovens prinsipper. Det inngås i hovedsak rutinemessig 3 års kontrakter. Målsettingen er ikke full markedsleie på kommunale boliger, men at husleien ligger på et nivå som gir mindre gap enn dagens nivå gir. Tiltaket vil gi større inntekter til kommunen, men vil også bidra til at vi når en målsetting om større omløp av leieboere i kommunale leiligheter.

I forbindelse med dette foreslås det også å avvike kommunens vedtak om redusert husleiebetaling for trygde- og omsorgsboliger, herved at det for 2018 gjennomføres likebehandling for prosentvis reduksjon med lik sats på 35%, og videre at dette for 2019 avvikes i sin helhet. Vedtaket er basert på argumentasjon som ikke er aktuell i dag, og gir klare ulikheter og skjevheter i betaling av husleie som neppe er tilsiktet.

Investeringsbehov og tiltak

Boligsosial handlingsplan

Et tiltak i Boligsosial handlingsplan er at kommunen kjøper 1 – 2 boliger pr. år med tanke på prosjekt «eie til leie». Ubenyttet bevilgning i 2017 vil bli søkt overført til 2018.

Div. prosjekter grunneiererstatninger mm.

Prosjektene der det er etablert gangveier ved Tyrifjord skole og Svendsrud, er ikke blitt endelig avsluttet med tanke på oppmåling og utbetaling av rest til grunneiererstatning. Regnskapene for de to prosjektene er avsluttet, det må derfor etableres et nytt prosjekt for å få gjennomført gjenstående arbeider/utbetalinger. Dette arbeidet er påbegynt i 2017, og restbeløp for gjenstående grunnerverv bes overført til 2018.

Oppgradering kommunale bygg

Det er et kontinuerlig behov for oppgradering av den kommunale bygningsmassen. De største tiltakene gjennomføres som investeringstiltak. Det er etablert et intern kontroll system (IK-bygg) som kartlegger og dokumenterer statusen på eiendomsmassen og rapporter fra dette vil også kunne benyttes som grunnlag for prioriteringene.

Investeringer vann- avløp

Det planlegges utskiftinger og legging av nye vann- og avløpsledninger, samt oppgradering av infrastruktur. For 2018 er det et målet revidering av VA-plan og investeringer vil etter hvert prioriteres ut fra dette. Området omfattes av retningslinjer for selvkost.

Oppgradering av kommunale veier

Det er nødvendig med en oppgradering av det kommunale veinettet, da det her foreligger et stort etterslep. Det settes derfor av midler til oppgradering av kommunale veier som prioriteres brukt etter betraktninger om trafiksikkerhet og fremkommelighet. Det avsettes videre investeringsmidler til kjøp av nyere traktor, som benyttes bredt av kommunens veiavdeling, herunder til både vinter- og sommervedlikehold.

Tiltak ihht. trafiksikkerhetsplanen og ladestasjon EL-bil

Tiltak etter trafiksikkerhetsplanen vurderes og prioriteres. Det er videre etablert ladestasjoner for EL-bil på Herredshuset og Vik torg. Disse oppgraderes til nye krav fra 01.01.2018.

Tak Hole ungdomsskole

Taket på skolen har ved befaring vist seg å ha skade både i selve takbelegget, membranen og tretaket på undersiden. Det er i budsjettet avsatt midler til å utbedre dette ved å legge nytt tak.

Gang/sykkelvei Gomnesfeltet - Stadum

Gang-/sykkelvei fra Gomnesfeltet til Stadum er høyt prioritert fra Hole kommune. Prosjektet er imidlertid ikke planlagt på noe nivå, og mangler prioritering fra Buskerud fylkeskommune.

Gang/sykkelvei Sandbyfeltet – Kirkebakken

Gang-/sykkelvei fra Sandbyfeltet til Kirkebakken er ferdig regulert, men er avhengig av bevilgninger også fra Buskerud fylkeskommune. Foreløpig er ikke prosjektet blitt prioritert.

VA-løsning for Lohreåsen/Herøya (rentabel)

Overføringsledning i sjø til Framdal pumpestasjon i Ringerike kommune. Ref. kommunestyrevedtak 076/14, pkt. 4 «VA-løsning for Lohreåsen/Herøya bygges ikke før privat del av anlegget med sikkerhet blir bygget». Det ble i 2017 avsatt 5 millioner til anlegget, midlene søkes overført til 2018.

Avløp/reanseanlegg Sollihøgda (rentabel)

Det må planlegges utbedring/utvidelse av reanseanlegget på Sollihøgda, ut fra dagens situasjon og ut i fra en fremtidig utbygging. Anlegget prosjekteres i 2017, men vil ikke bli tatt med som investeringstiltak for 2018 idet området skal utredes for grensejustering mellom Hole og Bærum kommuner.

HØRINGS

8.10 Kultur og fritid

Om tjenesteområdet

Tjenestestedet Kultur og fritid har «et rikere liv gjennom opplevelse og deltagelse» som mål. Kultur og fritid omfatter kulturvern, biblioteket, frivilligsentralene, fritidsklubben HighFive, kunstformidling, den kulturelle skolesekken og - spaserstokken, tilrettelegging for pilegrimsleden, kulturskolen, samarbeid med kulturaktører, idretten, lag og foreninger, spillemiddelordningen, salg av bygdebøker, deler av friluftslivet og tilskudd til Kirkelig fellesråd og andre trossamfunn.

Kulturloven tydeliggjør kommunens ansvar for å legge til rette for et bredt spekter av kulturvirksomhet og å sikre at alle kan få anledning til å delta i kulturaktiviteter. Kultursatsning gir en attraktiv kommune med mangfold av tilbud, som gir bolyst, deltagelse, opplevelser og positiv oppvekst.

Kommuneplanens overordnede mål

Kommuneplanens samfunnsdel borger for "det gode liv" basert på kultur og natur.

Det gode liv er utbrodert med særlig satsning på;

- Ivaretagelse av kongehistorie og pilegrimsleden
- Oppvekstvilkår for barn og unge 13-19 år
- Samarbeid med frivillige
- Kulturskole
- Idrett i bredde
- Et sted å være, fritidsklubbaktivitet og uorganisert idrett
- Medvirkning av barn og unge
- Ressursfordeling og handlekraft til de som jobber med barn og unge

Målekort

Perspektiver	Mål	Måleindikator	Målemetode	2015	2016	Mål 2017-2020
Økonomi	Holde vedtatt budsjett	Avvik i forhold til budsjett	Regnskap	1,45%	0%	0%
Medarbeidere	Friske og produktive medarbeidere som er på jobb	Sykefravær	Intern statistikk	2,2	3,8 (pr sep)	mindre enn 5%
	Tilfredse, indre motiverte medarbeidere som mestrer jobben og skaper gode resultater	Medarbeidertilfredshet Mestringstro	Medarbeiderundersøkelse	Ikke målt	4,3	4,3
		Medarbeidertilfredshet Mestringsorientert ledelse	Medarbeiderundersøkelse	Ikke målt	3,4	3,9
		Medarbeidertilfredshet Selvstendighet/autonomi	Medarbeiderundersøkelse	Ikke målt	4,5	4,5
Brukere	Innbyggetilfredshet med kulturtjenestene	Tilbud om kulturopplevelser og deltagelse for barn, voksne og eldre	Innbyggerundersøkelse		58,9 poeng i innbyggerundersøkelsen i 2013. Dette var et fall på -10,8 fra 2009	60
	Opprettholde antall utlån av medier og besøk til biblioteket	Bruk av biblioteket	Utlån registreres Telling av besøk Kostra-rapportering	Biblioteket har ca 21 000 utlån og ca 14 500 besøk.	Biblioteket har ca 22 000 utlån og ca 17 000 besøk.	22 000 utlån 17 000 besøk
	Deltagelse i kulturskolen	Muligheter til deltagelse i kulturskolen	Elevlister og ventelister.	338 Elevplasser	278 elevplasser og ca. 60 barn på venteliste i skoleåret 2016/2017	285 elevplasser

Utfordringer som påvirker driften

Kompetanse og ressurser

- NOU:Kulturutredningen 2014 viser at ansvaret for lokal kultursatsning i stor grad hviler på kommunene. Midler til kulturaktivitet og samarbeid med lag og foreninger og arbeid med det øvrige kulturområdet er redusert.
- Kultur- og fritidsaktiviteter betyr mye for innbyggere. Behovet antas å være likt i alle kommuner.

Befolkningsvekst / nye brukere

- Kulturtilbud er viktig for helhetlig oppvekst med aktiv fritid, kulturliv, opplevelser, muligheter til deltagelse og mangfold.
- For barn og unge gir kultur og fritid muligheter til mestring, læring, utfoldelse, møteplasser, nettverk i organisert og uorganisert aktivitet.
- Som pendler-kommune og en kommune med mange tilflyttere har Hole kommune behov for en felles identitet og kulturaktiviteter som binder bygda sammen.
- Ivaretagelse av kulturhistorie og kulturminner har betydning for kommunens identitet.
- Det er økt oppslutning om idrett i Hole (Ungdata)
- Det er svært lav satsning på uorganiserte aktivitetstilbud for barn og unge.
- Det er høye utgifter til kulturskole, som følge av svært høy oppslutning om kulturskolen.
- I kulturskolen er det ventelister på flere tilbud. Kulturskolen har ca 330 elevplasser og ca. 70 barn på venteliste.
- Planer for vei og bane deler stier og løyper.

Driftsbudsjett

1000 kr	Økonomiplan			
	2018	2019	2020	2021
Konsekvensjustert budsjett	12 248	12 248	12 248	12 248
Nye tiltak:				
delvis reduksjon i den kulturelle skolesekken	(50)	(50)	(50)	(50)
økt pris i kulturskolen	(33)	(65)	(65)	(65)
Generell effektiviseringskrav		-432	-433	-511
Nye tiltak og omstillinger	-33	-497	-498	-576
Ramme 2018-2021	12 216	11 751	11 750	11 672

Kort om budsjettet:

- Nøktern drift av bibliotek. Følger strategi 2015-2020 **Bedre liv med biblioteket-mer liv i biblioteket**. Biblioteket har også funksjon som skolebibliotek.
- Nøktern drift av kulturskole. Implementering av nasjonal rammeplan for kulturskolene **Mangfold og fordypning**.
- Kulturopplevelser ut i skolen og PRO gjennom den kulturelle skolesekken og -spaserstokken.

- Videreføring av tilskudd; Buskerudmuseene, Ringerike kultursenter, Flerbrukshallen Hønefoss Arena, DNT og Skiforeningen.
- Nøktern videreføring av tilskudd til lag og foreninger innen velferd, kultur og idrett.

Konsekvenser av budsjettets ramme:

Fortsetter satsningen på den kulturelle skolesekken, men med noe reduserte midler i forhold til tidligere år. Den kulturelle skolesekken (DKS) er et profesjonelt opplevelse og aktivitetstilbud i grunnskolen. Tilbudet er satt sammen både av fylkeskommunen og Kultur og fritid innen sjangerene musikk, teater, litteratur, film og design. Alle trinn i grunnskolen har hittil mottatt tilbud. Tilbudet er finansiert etter søknad/rapportering av spillemidler kr 112 000 og over kultur og fritid kr 140 000. I innstillingen er DKS redusert fra kr 140 000 til kr 90 000. Konsekvensen er reduksjon i kulturopplevelsene i grunnskolen. Kulturmøter gjør elever mer istand til å møte kulturelle utfordringer idag og i fremtiden på en reflektert og konstruktiv måte.

Økning semesteravgift i kulturskolen 10% fra og med høsten 2018. Innsparing i helårseffekt kr 65.000 fra 2019. Kulturskolen vil da øke i pris per semester fra kr 1503 til 1650. Materialavgift kr 150 -300 og eventuell transport kommer i tillegg. Kulturskolen vil i pris fortsatt være på linje med andre kulturskoler.

Betalingssetser

Halleie i Kleivhallen økes med 2,5% (Inntekten føres til tjenesteområde Samfunnsutvikling)

Innkommne søknader

Ringerikes museum søker om kr 100 000 i driftsstøtte i tråd med tidligere vedtak i Kommunestyret. Vedtatt i kommunestyret: Kommunestyret godkjenner et årlig tilskudd til Buskerudmuseene på kr. 100.000, øremerket til Ringerikes museum for en periode på 2 år i påvente av tiltak for å øke besøkstall og egne inntekter.

I Rådmannens innstilling til budsjett videreføres kr 100 000 i driftsstøtte til Ringerikes museum.

Tilskudd kirken og andre trosretninger

Tilskuddet til kirken er tuftet på Kirkeloven § 15 . Loven er ikke konkret på størrelsen på ressursene kommunen skal bidra med til kirken. Kirken skal ha en administrasjon som drifter kirker og kirkegård. Utgifter til bygging, drift og vedlikehold av kirker og utgifter til anlegg og drift av kirkegårder er lovpålagte oppgaver for enhver kommune. Kirken skal legge fram budsjett og regnskap.

Fra biskopen er det forordnet et antall gudstjenester som skal avholdes i Hole i løpet av året og som kommunen i følge loven skal bevilge midler til. I tillegg må også nødvendige kirkelige tjenester som dåp, konfirmasjon, bryllup og begravelser kunne utføres tilfredsstillende, med gode arbeidsforhold for de kirkelig ansatte.

Kirkeloven sier også at kirkens budsjettforslag skal inneholde utgifter til kirkelig undervisning, diakoni, kirkemusikk og andre kirkelige tiltak. Dette er utgifter som kommunen ikke er pålagt å dekke, men skal til behandling i kommunen.

Rådmannens innstilling til driftstilskudd 2018 er tuftet på vedtak i Kommunestyret og Formannskapet.

8.10.1 Kirken

Vedtak i Kommunestyret 12.12.2016.

Bevilgningen til Kirkelig fellesråd ble økt i budsjett 2017 for å legge til rette for forsvarlig drift av kirkelig virksomhet, nødvendig vedlikehold av kirkelige bygninger og en verdig gravplassforvaltning i henhold til kirkeloven.

Merknader knyttet til budsjettvedtak for 2017

I. 200 000 kr av bevilgningen skal benyttes til dekning av akkumulert underskudd.

II. Det forutsettes at kirkegårdsarbeiderstillingene og kontorsekretærstillingen økes i tråd med budsjettsøkningen.

Av driftstilskuddet er kr. 1.342.000 ekstraordinære midler i 2017;

I.Kr 600 000 er øremerket inndekning av akkumulert underskudd

II.kr 742 000 er øremerkede midler til vedlikehold.

Fra sak i Formannskapet 009/17 om revidering av tjenesteytingsavtale: Ved revidering av tjenesteytingsavtale mellom kommune og kirkelig fellesråd fant begge parter det hensiktsmessig å ta undervisningsdelen av kantorstillingen ut av tjenesteytingsavtalen og overføre den fra kirkelig fellesråd til kulturskolen. Dette gjelder samlede lønnskostnader kr 139 000. Undervisningsdelen som har vært en del av tjenesteytingsavtalen videreføres i kulturskolen. Gjennom avtalen mottar kirkelig fellesråd tjenester fra Hole kommune til kalkulatorisk verdi kr 360 420, som er utover driftstilskuddet.

	vedtatt for 2017	forslag for 2018
Ordinært driftstilskudd i 2016	2 424 895	2 424 895
Økning ordinært driftstilskudd	1 219 000	1 219 000
Ekstraordinært tilskudd i 2017	1 342 000	
20% stilling kontor - ut av tjenesteytingsavtalen		- 139 000
Sum driftstilskudd	4 985 895	3 504 895

I Rådmannens innstilling til budsjett er det innarbeidet et driftstilskudd på 3.504.895 kr, noe som er 165.000 lavere enn innkommet søknad fra Hole kirkelige fellesråd.

Kirken søker også om et ekstraordinært driftstilskudd på til sammen 895.000 til bruk i 2018. Dette fremkommer av tabellen under. De grønne feltene har summer som kan kan utgå hvis kirken får tilslag på ekstern finansiering som er søkt til inndekning av utgifter til taket på Bønsnes kirke. Det ekstraordinære tilskuddet er ikke innarbeidet i rådmannens budsjettforslag.

Driftsplan –utgift	
Hole kirke :	2018
Panel tårnet	100 000
Drenere gml. Kirken	150 000
Kalke gml. kirken, ute.	140 000
Pusse opp kjøkken, inkl vaskemaskin til moppevask.	20 000
Ettersyn tak med lift	25 000
Gravplassen	
Skyvegressklipper	10 000
Hole kapell:	
Vedlikehold	200 000
Sollihøgda kapell:	
Vaske/male utvendig	50 000
Bytte gjerde rundt hele eiendommen	100 000
Bønsnes kirke:	
Lys ute	50 000
Tilrettelegge for bevegelseshemmede	50 000
Annet:	
Noter	10 000
Sum driftsplaner ekskl mva	895000

Tilskudd andre trosretninger følger tilskudd til kirken etter antall medlemmer i kommunen.

Investeringsbehov Kirken

- Kirken søker om midler til andre halvdel av kirkegårdsutvidelsen kr 4 500 000 i 2019. Dette krever midler til planlegging i 2018 kr 100 000. Andre halvdel av kirkegårdsutvidelsen er tidligere omtalt som trinn 3 og 4. Det er mye leire i grunnen og masser må skiftes ut for å kunne benyttes til graver. Masseutskiftingen er den mest kostbare delen av arbeidet. Kirkegårdsutvidelsen er innarbeidet i innstillingen.
 - Med fortsatt lav befolkningsvekst vil vi etter første halvdel ha nok gravplass fram til 2023. Lovverket krever 3% antall ledige graver etter innbyggertall. Gravplassen vil fortsatt mangle områder til navnet/felles minnelund, Mecca-vendte graver og eget område for barnegraver fram til andre halvdel av gravplassutvidelsen blir gjennomført
 - Det er tidligere innvilget midler til første halvdel av kirkegårdsutvidelsen kr 4 700 000
- Kirken ber også om investeringsmidler i 2018 til jordvarme i Hole kirke, kr 400 000. Hole kirke har oljefyr som bør byttes ut med en alternativ energikilde. Hole kirke har årlige utgifter til fyringsolje på kr 140 000. Tiltaket er innarbeidet i innstillingen.

Tiltak i søknaden som ikke er innarbeidet i innstillingen:

- Sollihøgda kapell, Isolasjon og toaletter, sum 350 000
- Menighetshus, sum 15 000

Konsekvenser for brukere, pårørende, ansatte og samfunn:

Kirken i Hole trenger handlingsrom til å utføre sitt mandat på tilfredsstillende måte. Kirken er avhengig av at kommunen bevilger midler til drift og vedlikehold i samsvar med kirkeloven.

Kart ny kirkegård

9 Strategisk samarbeid, eierskap og prosjekter

9.1 Interkommunale samarbeid

Hole kommune samarbeider med flere kommuner om blant annet produksjon av ulike kommunale tjenester. Noen av samarbeidsområdene har økonomisk konsekvens ift driftsbudsjettet ved at kommunen kjøper tjenestene av andre kommuner. Disse tjenestene erstatter kommunal egenproduksjon helt eller delvis.

- Interkommunal legevakt
- Brann og redning, feiertjenester
- Samarbeid om skatteoppkreverfunksjonen
- Renovasjon (HRA AS)
- Revisjon (Buskerud Kommunerevisjon IKS)
- Interkommunalt arkiv (IKA IKS)
- Landbrukskontoret for Ringerike og Hole
- SLT-prosjektet, kriminalforebyggende arbeid rettet mot barn og unge
- BTV-innkjøp, innkjøpsarbeid (rammeavtaler)
- Leie av omsorgsplasser
- Krisesenteret

9.2 Eierinteresser

Kommunen har også interesser i andre samarbeidsprosjekter og selskaper, som eksempler nevnes Ringeriks-kraft AS og KLP. Ved positive resultater i selskapene kan kommunen motta utbytte fra disse.

Ringeriksbadet AS er eksempel på samarbeid innen næringsutvikling mellom kommunen og næringslivet hvor resultatet vil komme kommunens innbyggere til gode.

Eierskapsmelding for Hole kommune ble vedtatt i 2011 og oppdateres årlig.

10 Investeringsplan 2018-2021

Skille mellom investeringer og drift

For at det skal være en investering forutsettes blant annet at tiltaket:

- Har en økonomisk levetid på minimum 3 år.
- Har en anskaffelseskostnad på minimum kr. 100.000 (i løpet av prosjektperioden).
- Er en påkostning som øker anleggets bruksverdi, kapasiteten, funksjonaliteten eller endrer bruksområdet.

Investeringsstakten må stå i samsvar med kommunens driftssituasjon.

Økonomiplanen må synliggjøre kommunens evne til å betjene gjelden.

Investeringsene kan finansieres gjennom egenkapital (avsatte midler fra tidligere år, tilskudd, overføring fra drift, salgsinntekter) eller ekstern finansiering i form av lån.

Investeringsene vil kunne medføre driftskonsekvenser i form av økte rente- og avdragsutgifter. Investering i nye bygninger vil i tillegg medføre økte FDV utgifter (forvaltnings-, drifts- og vedlikeholdsutgifter).

For å skape rom for driftskonsekvensene av nye investeringer må i de aller fleste tilfeller det eksisterende drifts nivået reduseres. Ut fra dette vil det være særdeles viktig å vurdere nødvendigheten av hver ny investering før den vedtas.

Det skal utarbeides en langsiktig investeringsplan med prioritering av investeringer fremover.

Investeringsplan 2018-2021 - ikke rentable investeringer

<i>(beløp inkl mva i 1000 kr)</i>	2018	2019	2020	2021	Sum 2018-2021
Adm og fellesutgifter					
Ny server og lagringsløsning		1 000			1 000
Oppgradering til Office 2016/17		540			540
Sentral lagring FKB	135				135
Sikker lønsslipp	420				420
Trådløst nett	300	200	200		700
Visma budsjettmodul	200				200
Skoler					-
Bærbare PC til elevene på HUS	540	540	540	540	2 160
Hole ungdomsskole				60 000	60 000
Ny barneskole inkl kulturskole					-
Barnehager					-
Ny barnehage (erstatning for Sundvollen, Sollihøgda og Vik)				56 000	56 000
Kultur og fritid, kirken					-
Kirkegårdsutvidelse trinn 3+4	100	4 500			4 600
Hole kirke - jordvarme	400				400
Pleie, omsorg, tjenester for funksjonshemmede					-
Utvikling av velferdsteknologiske tjenester	300	600	1 050	1 050	3 000
Omsorgsboliger for eldre inkl dagsenter					-
Tiltak funksjonshemmede					-
Avlastningsbolig barn og unge					-
Vedkløyver	189				189
Samfunnsutvikling					-
Fundament Kleivbekken	175				175
Gatelys armaturer		400	400		800
Kjøp av ny traktor	650				650
Ladestasjoner foe El-biler Herredshuset	113				113
Oppgradering kommunale veier	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000
Oppgradering kommunale bygg	500	500	500	500	2 000
Tak Hole ungdomsskole	650				650
Tiltak i hht Trafikksikkerhetsplanen	200				200
Fremskutt enhet brann		2 000			2 000
Sollihøgda renseanlegg		1 000			1 000
Sum ikke-rentable investeringer	5 872	12 280	3 690	119 090	140 932

Rentable investeringer og sum investeringer

<i>(beløp inkl mva i 1000 kr)</i>	2 018	2 019	2 020	2 021	Sum 2018-2021
Hovedplan vann	1 250	1 250	1 250	1 250	5 000
vann - sanering Loreåsen					-
Hovedplan vann	1 500	1 500	1 500	1 500	6 000
Sum rentable investeringer	2 750	2 750	2 750	2 750	11 000
Sum investeringer totalt	8 622	15 030	6 440	121 840	151 932

Investeringene inndeles i to kategorier: ikke rentable og rentable investeringer. Investeringer innenfor vann og avløp samt byggesak er rentable, idet de på sikt finansieres gjennom avgifter og gebyrer fra kommunens innbyggere (selvkost). Øvrige investeringer regnes som ikke rentable.

Tiltakene er nærmere omtalt under de enkelte tjenestestedene.

Investeringsplan - totaloversikt inklusiv finansiering

(beløp i 1 000 kr)	2 018	2 019	2 020	2 021	Sum 2018-2021
Investeringer i anleggsmidler	8 622	15 030	6 440	121 840	151 932
Egenkapitaltilskudd KLP	1 340	1 340	1 340	1 340	5 360
Kjøp av aksjer					-
Utlån og forskuttering	5 000	5 000	2 450		12 450
Avdrag på utlån - startlån	931	931	931	931	3 724
Ekstraordinær avdrag på lån omsorgsoliger					-
Avsetning ubundet investeringsfond	180	180	180	180	720
Avsetninger tilskudd omsorgsboliger - alt nedbet lån					-
FINANSIERINGSBEHOV	16 073	22 481	11 341	124 291	174 186
Bruk av lånemidler investeringer	(7 447)	(11 574)	(5 702)	(79 420)	(104 143)
Bruk av lånemidler startlån	(5 000)	(5 000)	(2 450)	-	(12 450)
Momskompensasjon investeringer	(1 174)	(2 456)	(738)	(23 818)	(28 186)
Inntekter fra salg av anleggsmidler	-	-	-	(8 000)	(8 000)
Tilskudd til investeringer omsorgsboliger					-
Mottatte avdrag på utlån - startlån	(931)	(931)	(931)	(931)	(3 724)
Avskrivning av utlån til Holveværingen IL	(180)	(180)	(180)	(180)	(720)
Salg av aksjer		(1 000)			(1 000)
Sum ekstern finansiering	(14 733)	(21 141)	(10 001)	(112 349)	(158 224)
Overført fra driftsbudsjettet					-
Bruk av ubundet investeringsfond	(1 340)	(1 340)	(1 340)	(11 942)	(15 962)
SUM FINANSIERING	(16 073)	(22 481)	(11 341)	(124 291)	(174 186)
Udekket / udisponert	-	-	-	-	-

Totalt finansieringsbehov i 2018 er 16,073 mill kr, herav 5 mill kr til videreutlån fra Husbanken (startlån).

I tillegg til investeringer i bygg og anlegg skal kommunen årlig innbetale egenkapitaltilskudd KLP (pensjonsleverandør). Prognose for 2018 er 1,3 mill kr. Egenkapitaltilskudd og kjøp av aksjer kan ikke lånefinansieres.

Låneopptak, utbetalinger og innbetalinger i form av avdrag startlån skal også føres i investeringsregnskapet. Det er ikke planlagt med nytt låneopptak (til videreutlån) i 2018 fordi vi har ubrukte lånemidler.

Investeringsstilskudd

Momskompensasjonstilskudd fra staten knyttet til investeringer er med å bidra som egenkapital til finansiering av investeringsutgiftene.

11 Kommunale gebyrer

	MV	2017		2018		Endring 2017-18
		Inkl mva	Ekskl mva	Inkl mva		
Vann og avløp						
Årsavgift vann kr./m3	Ja	17,73				
Årsavgift avløp kr/m3	Ja	29,98				
Tilkoplingsavgifter vann	Ja	25 347,50				
Tilkoplingsavgifter avløp	Ja	37 150,00				
Tilkoplingsavgifter vann og avløp	Ja	55 230,00				
Leie av vannmåler, kr. pr år	Ja	129,00				
Renovasjon (HRA)						
Boligrenovasjon, stativ/kr pr år (Note 1)	Ja	3 162,50	2 530,00	3 162,50		0,00 %
Hytterrenovasjon, oppsatte samledunker kr pr år (Note 1)	Ja	1 250,00	1 000,00	1 250,00		0,00 %
<i>For mer informasjon se www.hra.no</i>						
Feieavgift (Brann og redning, Ringerike kommune)						
Feie og tilsynsavgift kr pr pipeløp pr år (Note 1)	Ja	506,25	405,00	506,25		0,00 %
<i>(for mer info se www.ringerike.kommune.no)</i>						
Byggegebyrer						
Gebyrer kart og oppmåling	Ja					
Gebyrer behandling av private reguleringsplaner	Ja					
Salg av kartdata	Ja					
Gebyr delingssamtykke etter jordloven	Ja					
Barnehager pr måned:						
Endring maksimalpris fra 1. januar 2018 (Note 2)						
100% plass	Nei	2 730,00	2 910,00	2 910,00		6,59 %
60 % plass	Nei	2 050,00	2 185,00	2 185,00		6,59 %
Søskenmoderasjon barn nr 2		30 %	30 %			
Kostpenger hel plass, kr./måned	Nei	221,00	233,00	233,00		5,43 %
Kostpenger 60% plass kr/måned	Nei	133,00	140,00	140,00		5,26 %
Kostpenger naturbarnehagen	Nei	195,00	207,00	207,00		6,15 %
Kostpenger 60% plass naturbarnehagen	Nei	116,00	123,00	123,00		6,03 %
Skolefritidsordning pr mnd - 11 mnd:						
100 %	Nei	2 929,23	3 000,00	3 000,00		2,42 %
80 %	Nei	2 404,94	2 465,00	2 465,00		2,50 %
60 %	Nei	1 802,68	1 845,00	1 845,00		2,35 %
50 %	Nei	1 577,99	1 615,00	1 615,00		2,35 %
40 %	Nei	1 231,20	1 260,00	1 260,00		2,34 %
Søskenmoderasjon		25 %	25 %	25 %		
Kostpenger hel plass, kr./måned	Nei	221,00	226,00	226,00		2,26 %
Kulturskole:						
Kulturskolekontingent pr halvår (Note 3)	Nei	1 503,09	1 650,00	1 650,00		9,77 %
*Skyssordning og materialavgift kommer i tillegg	Nei					-
Søskenmoderasjon, 1. søsken i %		15 %	15 %	15 %		
Søskenmoderasjon, 2. søsken i %		25 %	25 %	25 %		
Halleie Kleivhallen:						
Ordinær timepris hele hallen	Nei	355,00	364,00	364,00		2,54 %
Ordinær timepris halve hallen	Nei	178,00	182,00	182,00		2,25 %
Ordinær timepris hele hallen	Nei	178,00	182,00	182,00		2,25 %
Ordinær timepris halve hallen	Nei	89,26	91,00	91,00		1,95 %

	MV	2017		2018		Endring 2017-18
		Inkl mva	Ekskl mva	Inkl mva	Inkl mva	
Pleie, rehabilitering, omsorg:						
Trygdeboliger		20% av inntekt	35% av inntekt	35% av inntekt		
Omsorgsboliger Vikstunet, Sundjordet og Vik Torg		33-35% av inntekt	35% av inntekt	35% av inntekt		
Levekostnader Sundjordet		6 700,00	6 868,00	6 868,00		2,51 %
Trygghetsalarm digital, kr/måned	Nei	355,00	364,00	364,00		2,54 %
Brannalarm tilknyttet trygghetsalarm	Nei	23,00	24,00	24,00		4,35 %
Trygghetsalarm - analog (gammel type)	Nei	288,00				
Middagsombringning	Nei	92,00	94,00	94,00		2,17 %
Hjemmehjelp, under 2 G *statlig bestemt (Note 2)	Nei	200,00	200,00	200,00		0,00 %
Hjemmehjelp 2 - 4 G *	Nei	1 436,00	1 900,00	1 900,00		32,31 %
Hjemmehjelp 4 - 5 G *	Nei	2 155,00	3 000,00	3 000,00		39,21 %
Hjemmehjelp over 5 G *	Nei	2 770,00	3 000,00	3 000,00		8,30 %
Timesats	Nei	410,00	420,00	420,00		2,44 %
Dosepakk av medikamenter pr mnd		308,00	316,00	316,00		2,60 %
Transport til dagsenter	Nei	51,00	52,00	52,00		1,96 %
Dagsenter	Nei	113,00	116,00	116,00		2,65 %
Langtidsopphold sykehjem	Nei	Statlig bestemt				
Korttidsopphold kr / døgn - statlig regulert (Note 2)	Nei	155,00	155,00	155,00		0,00 %
Dag/nattopphold på institusjon - statlig regulert (Note 2)	Nei	80,00	80,00	80,00		0,00 %
Vask av tøy - selvkost	Ja	86,00				
Salg av krykker	Nei	211,00	250,00	250,00		18,48 %
Doppsko til krykker	Nei	106,00	110,00	110,00		3,77 %
Ispigger til krykker	Nei	148,00	155,00	155,00		4,73 %
Gebyr skjenkebevilgning						
Enkeltanledninger - ambulerende bevilgning (Note 2)	Nei	340,00	340,00	340,00		0,00 %
Minstegebyr skjenkebevilgning, omsetningsavhengig (Note 2)	Nei	4 800,00	4 800,00	4 800,00		0,00 %
Salgsbevilgning (handel, omsetning), minstegebyr (Note 2)	Nei	1 480,00	1 540,00	1 540,00		4,05 %
Bevillingsgebyr salg av tobakk, minstegebyr			4 500,00	4 500,00		
Bevillingsgebyr salg av tobakk (midlertidig salgssted), minstegebyr			1 200,00	1 200,00		
* G=folketrygdens grunnbeløp= kr. 93.634 pr 1.5.2017						
Note 1: Satser for 2018 er ikke kjent pr 13.10.2017						
Note 2: Fastsettes av staten i forbindelse med endelig vedtak STB2018						
Note 3: Gjelder fra og med høsten 2018						

HOLE kommune

